

**Pedagoginen kirjaaminen kaksivuotisen esiopetuksen
kokeilun erityisen tuen HOJKS-asiakirjoissa.**

Katriina Huhtala & Mirva Knuutila

Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Monografiamuotoinen
Kevätlukukausi 2024
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Huhtala, Katriina ja Knuutila, Mirva. 2024. Pedagoginen kirjaaminen kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun erityisen tuen HOJKS-asiakirjoista. Varhaiskasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 71 sivua.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli lisätä tietoa laadukkaan pedagogisen kirjaamisen tavoista erityisen tuen HOJKS-asiakirjoissa. Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia pedagogisten asiakirjojen kirjaamista ja niissä ilmentyviä merkityksiä.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineisto saatiin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun seurannan ja arvioinnin -tutkimushankkeesta. Aineisto koostui kuudestatoista erityisen tuen HOJKS-asiakirjasta. Kaksivuotisen esiopetuskokeilun seuranta ja arviointi -hanke on osatutkimuksena kerännyt tämän tutkimuksen aineiston toukokuussa 2022. Aineisto analysoitiin diskurssianalyysin avulla.

Tutkimuksen tuloksena löytyi kolmenlaisia kirjaustapoja: Johdonmukainen selonteko, Tulkinnanvarainen selonteko ja Ristiriitainen selonteko. Johdonmukaisissa kirjauksissa pedagoginen tuki oli tarkoituksenmukaista suhteessa lapsen tarpeisiin ja tavoitteisiin. Tulkinnanvaraisista kirjauksista löytyi suunnitelmallisuutta ja loogisuutta, mutta kuvaillut ilmaisut jättivät tulkinnanvaraisuutta. Ristiriitaisissa kirjauksissa pedagogisen tuen suunnitelma on kirjattu selkeästi, mutta ne eivät välttämättä ole johdonmukaisia tuen tarpeiden ja tavoitteiden kanssa.

Tämän tutkimuksen perusteella pedagogisen kirjaamisen johdonmukaisuuteen tarvitaan ohjeistusta ja tukea. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää esimerkiksi lisäkoulutuksena pedagogisten asiakirjojen kirjaamiseen ja varhaiskasvatuksen opettajien koulutuksen sisällön suunnittelussa. Tulokset osoittavat myös, että lomakkeiden rakenteen yhtenäistämistä tulisi kehittää, jotta lomakkeen struktuuri tukisi tarpeiden ja tavoitteiden kautta suunniteltua pedagogista tukea. **Asiasanat: pedagoginen tuki, erityinen tuki, pedagoginen kirjaaminen, kaksivuotinen esiopetus, HOJKS**

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
1 JOHDANTO	4
2 KAKSIVUOTISEN ESIOPETUKSEN KOKEILU JA KOLMIPORTAINEN TUKI	7
2.1 Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu	8
2.2 Kolmiportainen tuki	8
3 TUKI PEDAGOGISENA TOIMINTANA	12
3.1 Esiopetuksen toimintakulttuuri osana pedagogista tukea	13
3.2 Pedagogiset tukimuodot ja niiden arviointi.....	16
3.3 Laadukas pedagoginen kirjaaminen	18
4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	20
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	21
5.1 Diskurssianalyttinen lähestymistapa.....	23
5.2 Aineiston analyysi.....	25
6 TULOKSET	30
6.1. Konkreettiset selonteot.....	31
6.2. Tulkinnanvaraiset selonteot	34
6.3. Ristiriitaiset selonteot	37
6.4. Johtopäätökset	40
7 POHDINTA	41
LÄHTEET	47
LIITTEET	53

1 JOHDANTO

Tämä tutkimus analysoi henkilökohtaisia opetuksen järjestämistä koskevia suunnitelmia (HOJKS), jotka on kerätty kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun aikana. Tutkimuksessa perehdytään aineistoon kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuneiden lasten erityisen tuen pedagogisista HOJKS-asiakirjoista. Tutkimuksen tarkoituksena on lisätä tietoa laadukkaan pedagogisen kirjaamisen tärkeydestä, etenkin erityisen tuen HOJKS-asiakirjoissa. Tavoitteena on tutkia pedagogisten asiakirjojen kirjaamista ja niissä ilmentyviä merkityksiä. Tutkimusaihe on ajankohtainen, koska varhaiskasvatuskasvatustilain mukaan (Finlex, 540/2018 3§) kolmiportainen tuki on käytössä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu käynnistettiin syksyllä 2021. Kokeilun lähtökohtana on ollut muun muassa vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa, kehittää esiopetuksen laatua sekä vaikuttavuutta. Kokeilun tarkoituksena on ollut selvittää jatkumoa varhaiskasvatukseen ja esi- ja alkuopetuksen välillä sekä saada tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiin. Lisäksi kokeilussa on ollut tarkoitus kartoittaa esiopetuksen merkitystä lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. (Opetushallitus, 2021.)

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilua ja varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti, jolloin lasten tukitoimet pyritään tuomaan lapsen omaan ryhmään monipuolisilla joustavilla järjestelyillä. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun seurannan ja arvioinnin tuloksia tuen järjestelyiden ja toteutumisen osalta tutkineen työryhmän mukaan, noin joka viidennellä lapsella kokeilu- ja verrokkiryhmissä oli jokin tuen tarve. Tutkimusryhmä pohtiikin kolmiportaisen tuen merkitystä käytännön tasolla ja muun muassa aluehallintovi-

raston teettämää arviointia erityisopetuksen tilasta, jossa todetaan, ettei kolmiportainen tuki takaa laadukasta suunnitelmaa tai selkeää tukea. (Sulkanen ym., 2023.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa opetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana on kunkin oppilaan vahvuudet, oppimisen ja kehityksen tarpeet. Myös opetusryhmän yhteisöllisyyden tukeminen ja ryhmän vahvuuksien hyödyntäminen tukevat lapsia yksilötasolla - Esiopetuksessa yksittäisen lapsen tuen ohella tärkeää onkin myös toiminnan yhteisöllinen kehittäminen ja vaikeuksien ennalta ehkäisy. Varhaisen tunnistamisen tärkeyttä korostetaan ja lapsen oikeus on saada tukea heti sen ilmettyä. (Alila ym., 2022; Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014; Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet 2021.)

Pedagogisen kirjaamisen tarkoituksena on varmistaa ja turvata, että tukea tarvitseva lapsi saa tarvitsemansa tuen ja erityisopetuksen sekä siihen sitoutuneet toimijat (Heiskanen & Frank, 2023). Keskeisenä on suunniteltujen toimien toteutuminen lasta hyödyttävällä tavalla, kirjattuna niin, että ne toimivat arjen työvälineinä. Kun lapsen tuen tarve on kirjattu oikein, vahvistaa ja velvoittaa se lapsen kanssa toimijoita sitovammin sekä mahdollistaa tuen arvioinnin ja kehittämisen, kun suunnitelmaan voidaan palata. (Alasuutari ym., 2023.) Laadukas yksilöllinen oppimissuunnitelma tukee opettajan työn suunnittelua ja parantaa yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Yksilöllisestä oppimissuunnitelmasta vanhempi saa tietoa lapsen oppimisen tavoitteista, jolloin hän voi paremmin tukea lastaan kotona. Laadukas suunnitelma antaa pohjan oppijan edistymisen arvioinnille. (Alila ym., 2022.) Lisäksi laadukkaasti ja normien mukaisesti tehdyt asiakirjat, tekevät opetustyöstä suunnitelmallisempaa ja parantavat tuen jatkuvuutta (Räty, 2021).

Alasuutari ym. (2019) kirjoittavat, kuinka yleisesti ottaen pedagogisten asiakirjojen sisällöt vaihtelevat huomattavasti laadultaan, pituudeltaan ja sisällöltään. Usein dokumenteissa kuvastuvat lasten haasteet enemmän kuin pedagogisen tuen suunnittelu. Tuen tavoitteet saattavat olla laadultaan epämääräisiä, liian laajoja tai abstrakteja (Alasuutari ym., 2019). Tutkimukset ovat osoittaneet

myös, että asiakirjojen tuen perusteluissa saattaa ilmetä puutteita, eikä tuen suunnitelmallisuus ja tarkoituksen mukaisuus aina toteudu. (Vehkakoski & Rantala, 2020; Rätty, 2021.)

Kielenkäytön merkitysten tutkiminen tässä tutkimuksessa on erityisen kiinnostavaa, sillä tähän tutkimukseen käytetyillä HOJKS-asiakirjoilla voi olla vahvoja seurauksia lapsen oppimisenpolun kannalta. Tämän tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat pedagoginen tuki, erityinen tuki, pedagoginen kirjaaminen, kaksivuotinen esiopetus ja HOJKS. Tutkimus alkaa kaksivuotisen esiopetuksen koekielun esittelyllä ja erityisen tuen määrittelyllä, jota avaa opetussuunnitelma, sekä perusopetus- ja varhaiskasvatuslait. Toisessa luvussa käsitellään tarkemmin pedagogista tukea, kirjaamista ja arviointia. Teoriataustan jälkeen kuvataan tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset, jonka jälkeen perehdytään tutkimusmenetelmään ja aineistoon. Lopuksi kootaan yhteen tulokset, jonka jälkeen pohdinta päättää tutkimuksen.

2 KAKSIVUOTISEN ESIOPETUKSEN KOKEILU JA KOLMIPORTAINEN TUKE

Eduskunnan päätöksen mukaisesti vuonna 2020 säädettiin laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta. Lain ensimmäisen pykälän mukaan kokeilu toteutetaan elokuusta 2021, vuoden 2024 toukokuun loppuun saakka. Kokeilun toteutuksesta vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö OKM. Kokeilussa opetushallitus vastaa opetussuunnitelman laatimisesta ja toimeenpanon tuesta. Opetushallituksen vastuulla on myös raportoida opetus- ja kulttuuriministeriölle kokeilun etenemisestä ja ylläpitää koulurekisteriä. (Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta, 1046/2020.)

Laissa on tarkennettu kokeiluun osallistuvat kunnat, verrokkiryhmät ja kohdejoukko valittavan satunnaisotantana. Kriteerit otantaan valittavista kunnista tai kuntayhtymistä on myös laissa tarkoin kuvattu. (Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta, 1046/2020.) Lapsen oikeus erityiseen ja tehostettuun tukeen on säädetty myös varhaiskasvatuslaissa. Muutoslain 3a luvulla varmistetaan lapsen oikeus varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen. Laissa kuvataan tuen muodot (yleinen, tehostettu ja erityinen), tuen toteutus, tukipalvelut, tuen tarpeen arviointi, sekä määrätään tuen ja tukipalveluiden hallintopäätöksen tekijä. (Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta, 1183/2021.)

Seuraavissa alaluvuissa avataan tarkemmin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilua ja yleisesti kolmiportaista tukea.

2.1 Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun toteuttaa opetus- ja kulttuuriministeriö ja kokeilu kestää elokuun 2021 alusta toukokuun 2024 loppuun. Kokeiluun osallistuu arvioiden mukaan yhteensä 10 000 lasta, jotka ovat syntyneet vuosina 2016 tai 2017. Kokeiluun valittiin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilulain (1046/2020) mukaan satunnaisotannalla kuntia tai kunnista koostuvia alueita. Kuntia, joissa järjestetään kaksivuotista esiopetusta, on 105 ja näiden kuntien lisäksi on kokeilukuntia, jotka toimivat verrokkikuntina. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun toteutumista selvitetään seuraamalla ja arvioimalla kokeilua laajasti muun muassa arvioiden toimeenpanoa, kohdejoukkoa, kokeilun pedagogisia ja toiminnallisia käytäntöjä sekä kokeilun opetussuunnitelman perusteita ja paikallisia opetussuunnitelmia. Lisäksi kokeilukunnan tulee osallistua toimintansa ulkopuoliseen arviointiin. Tutkimushankkeella saatua tietoa voidaan hyödyntää valtakunnalliseen päätöksentekoon. (OKM, 2023.)

Seuraavassa alaluvussa avataan käsitettä kolmiportainen tuki, sillä se on tämän tutkimuksen kannalta olennainen käsite ja kuuluu myös kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun.

2.2 Kolmiportainen tuki

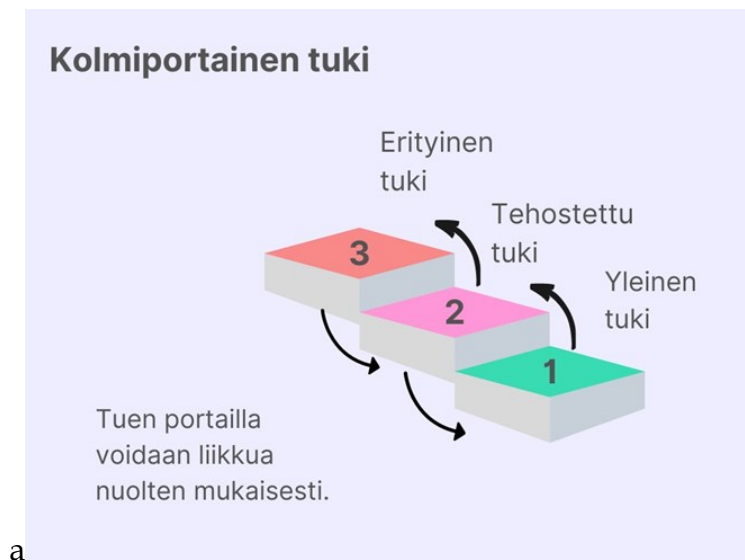
Esiopetus toimii niin varhaiskasvatus- kuin perusopetuksen lainsäädännön alla. Tämän vuoksi tässä tutkimuksessa käsitellään kolmiportaista tukea molempiin lakeihin viitaten. Esiopetuksessa tuki muodostuu kolmesta tasosta, kolmiportaisesta kasvun ja oppimisen tuesta (ks. kuvio 1, s.9). Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä ja tavoitteena on tukea jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia. Lisäksi sen tulee tukea oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista. Tavoitteena on lisäksi varmistaa kehittävä, kasvua ja

oppimista edistävä varhaiskasvatuksen oppimisympäristö, jossa tunnistetaan lapsen yksilöllisen tuen tarve ja jossa lapsi saa tarkoituksenmukaista ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa (Varhaiskasvatustuki, 540/2018 §3.)

Perusopetuslaissa on määritelty yksityiskohtaisemmin erityisen tuen pedagogisen selvityksen ja oppimissuunnitelman laatimisesta (Perusopetuslaki, 21.8.1998/628). Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun sisältöjä ohjaa kaksivuotisen esiopetuksen opetussuunnitelma (OPH, 2021). Varhaiskasvatustuki säätelee lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemisesta. Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen ja päätös on hallintopäätös tehostettuun ja erityiseen tukeen noustessa. (Laki varhaiskasvatustuen muuttamisesta, 1183/2021.) Kuviossa 1 havainnollistetaan kolmiportainen tuki portaikkona, jolla voidaan nousta tasolta toiselle tarpeen mukaan ja laskeutua myös alaspäin tuentarpeen vähentyessä.

Kuvio 1

Kolmiportaisen tuen malli.

Yleistä tukea on kaikkien lasten saatava, kun tuen tarve tulee esille. Yleinen tuki käsittää yksittäiset tukimuodot ja on suunniteltu lapsen tarpeiden mukaisesti. Jos yleinen tuki ei riitä, on tukea arvioitava ja tarvittaessa nostettava tehostettuun tukeen, joka muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista

tukimuodoista. Ennen tehostettuun tukeen siirtymistä tulee kirjata pedagoginen arvio tuen tarpeesta. Jos lapsella on merkittävä toimintakykyä alentava, esimerkiksi kehityksellinen syy tai oppimisen ongelmia, on lapsella oikeus saada erityistä tukea. Erityinen tuki muodostuu useista tukimuodoista ja on kokoaikaista ja jatkuvaa. Ennen erityiseen tukeen siirtämistä tulee kirjata pedagoginen selvitys. (Laki varhaiskasvatustalain muuttamisesta, 1183/2021.)

Lain (Finlex, 1183/2021) mukaan lapselle annettava tuki sisältää mm. lapsen tarvitsemia pedagogisia-, rakenteellisia- ja hoidollisia toimenpiteitä. Myös henkilöstön rakenne tulee huomioida arvioitaessa tukitoimia. Tukea suunniteltaessa se on kirjattava lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan ja tukea on myös arvioitava, kun sen tarve tulee esille tai vähintään kerran vuodessa tai kun tuen tarve muuttuu. Huoltajilla ja lapsella on oikeus osallisuuteen ja vaikuttamiseen myös tuen prosessissa (Laki varhaiskasvatustalain muuttamisesta, 1183/2021.) Perusopetuslaissa määritellään tarkemmin erityisen tuen prosessista, joihin kuuluu muun muassa pedagoginen selvitys ja oppimissuunnitelman laatiminen yhdessä vanhempien kanssa. Oppimissuunnitelmassa tulee olla selvillä, miten tukea annetaan ja milloin sitä arvioidaan. Oppimissuunnitelman sisältö määritellään tarkemmin opetussuunnitelman perusteissa (Perusopetuslaki, 21.8.1998/628.)

Kaksivuotisen esiopetuksen opetussuunnitelman (OPH, 2021) mukaan erityisen tuen piirissä olevien lasten henkilökohtaiset opetuksen järjestämistä koskevat suunnitelmat (HOJKS) ovat osana esiopetuksen dokumentointia. Nämä dokumentoinnit huomioidaan myös opetuksen jatkuvassa esiopetuksen kehittämisessä, kuten toimintaympäristöjen, toimintakulttuurin, työtapojen, ja erilaisien arviointimenetelmien käytänteissä. Kaksivuotisen esiopetussuunnitelman (OPH, 2021) mukaan kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä tulee kirjata seuraavat asiat: lapsen oppimisen eteneminen, lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmasta. Lisäksi pedagogisessa selvityksessä tulee näkyä lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista, lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet ja lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet. Peda-

gogiseen selvitykseen on myös kirjattava arvio siitä, millaisilla pedagogisilla oppimisympäristöön liittyvillä ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea ja arvio erityisen tuen tarpeesta.

Aiempiä pedagogisia arvioita tai oppimissuunnitelmia hyödynnetään pedagogista selvitystä laadittaessa. Lisäksi arviota tehdessä tulee tarvittaessa hankkia muita mahdollisia lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto. Huoltajien luvalla voidaan myös hyödyntää lapsen mahdollisia esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, kuten esimerkiksi kuntoutussuunnitelmaa tai lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Pedagogista selvitystä laadittaessa on tärkeää toimia yhteistyössä huoltajien ja lapsen kanssa, jotta tuen suunnitelma toteutuisi onnistuneesti. (OPH, 2021.) Erityisen tuen antamisesta tulee opetuksen järjestäjän tehdä kirjallinen päätös, jota edeltää huoltajien ja lapsen kuuleminen. Päätös perustellaan yleensä pedagogisella selvityksellä tai muilla mahdollisilla lausunnoilla. Huoltajilla on myös oikeus valittaa päätöksestä. (OPH, 2021.)

Kaksivuotisen esiopetuksen opetussuunnitelmassa (OPH, 2021) määritellään myös erityisen tuen antamisesta koskevan päätöksen jälkeen kirjattavan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) sisältö. HOJKS-asiakirja tulee sisältää seuraavat tiedot esiopetuksen ja tuen edellytyksen mukaisesti: lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimiseen liittyvät tavoitteet, pedagogiset ratkaisut, tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut, tuen seuranta ja arviointi. Diagnooseja tai terveystietoja ei tule kirjata HOJKS-asiakirjaan. (OPH, 2021.)

Kansainvälisesti tarkastellessa Suomen mallin mukaista kolmiportaista tukea ei ole varsinaisesti käytössä muualla. Sen sijaan esimerkiksi Yhdysvalloissa on käytössä lähes vastaava RTI-malli (Response to interventio), joka on suunniteltu myös tunnistamaan ja vastaamaan lapsen tarpeisiin intensiivisen arvioinnin ja puuttumisen tasoilla. Kuten suomalaisen kolmiportaisen tuen mallissa, RTI-mallissa on myös tarkoituksena löytää oikea tuki lapselle. (Hunley & McNamara, 2009.)

3 TUKI PEDAGOGISENA TOIMINTANA

Alila ym. (2022) ovat todenneet, että pedagogisen tuen lähtökohtana toimivat niin oppimiskäsitykset kuin toimintakulttuuri. Tutkituista, lasten vahvuuksista ja oppimisen ja kehityksen tarpeista esiin tulevat oppimistavat, yhdistettynä esiopetuksen osallisuutta ja yhteisöllisyyttä tukevaan toimintakulttuuriin, ovat pedagogisen tuen lähtökohtia. Tuen varhainen tunnistaminen ja haasteiden ennaltaehkäisy ja oppimisen esteettömyys yhdessä laadukkaan oppimisympäristön ja sen arvioinnin, antavat lapselle laadukkaan tuen pohjan.

Tuen suunnittelussa on Parrilan ym. (2019) mukaan käytännössä usein tilanteita, joissa keinoja joudutaan soveltamaan, vaikka niiden vaikuttavuudesta ei ole tutkimusnäyttöä. Tutkimusnäyttö voi myös olla haastava soveltaa tavalliseen esiopetuksen ja koulun arkeen. Opettajan tietoisuus opittavien taitojen kehittymisestä helpottaa tunnistamaan lapsen yksilöllisen kehitysvaiheen, joka auttaa tuen kohdentumisessa oikea-aikaisesti. Käytännössä oppimisen kohdentamisessa tukemisessa käytetään usein keinoja, joita yksilölliset tarpeet vaativat. Tällöin arvioidaan tuen tarvetta ja tunnistetaan missä lapsi tarvitsee tukea. Tuen toteutumisen ja vaikuttavuuden arvioimisella taas nähdään, onko tuki ollut oikeanlaista ja täytyykö tukea täsmentää.

Heiskasen (2021) mukaan pedagogisuus edellyttää tavoitteiden asettamista, sisältöjen, menetelmien ja oppimisympäristöjen suunnittelua ja toimintakulttuurin jatkuvaa arviointia ja kehittämistä. Parrila ym. (2019) tarkentavat, että pedagogiikka on laadukasta opetusta ja vuorovaikutusta, jossa opettajan ja lapsen yksilölliset ominaisuudet, tilanteet ja oppimisympäristö vaikuttavat siihen, mikä on toimivaa ja tehokasta.

3.1 Esiopetuksen toimintakulttuuri osana pedagogista tukea

Kaksivuotisen esiopetussuunnitelman näkemyksen mukaan (2021) lapsen oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden kanssa, sekä lähiympäristössä. Oppiminen nähdään kokonaisvaltaisena, jossa yhdistyvät niin kognitiiviset taidot, toiminta, aistihavainnot, kuin keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu, sekä tunteet. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen ja tutkien, sekä toiminnallisuudella. Lasten oma toiminta ja usko itseensä oppijana on oppimisen olennaisin lähtökohta.

Kauppilan mukaan (2007) sosiokonstruktiivinen oppimiskäsitys on lähtöisin muun muassa Deweyn (1957) ajattelusta, jossa oppiminen on sosiaalinen prosessi, jossa yhteisön joustava näkemys oppimiseen vapauttaa oppijan ajattelun kehittämiseen. Kauppila (2007) kirjoittaa Deweyn kehittäneen muun muassa menetelmän ”learning by doing”, joka viittaa siihen, että oppiminen on aktiivista ja yhteisössä tapahtuvaa. Deweyn oppimiskäsitys painottaa sitä, että lapsen tulee oppia yhdessä toisten kanssa tutkien ja ilmaisten itseään monipuolisesti ja oppien tosiltaan vuorovaikutuksen kautta. Myös merkittävä sosiokonstruktiivisen oppimiskäsityksen edelläkävijä oli Lev Vygotsky, joka painotti ajattelun ja kielen merkitystä omassa ”social development”-teoriassaan. Lapselle sosiaalinen vuorovaikutus ja kieli on kehityksellisten toimintojen perusta, joka rakentaa lapsen kokemusta maailma ja muotoutuu ajatteluksi. (Kauppila, 2007.)

Lapsilähtöinen opetus perustuu sosiokonstruktivistiseen oppimiskäsitykseen, jossa lapsi on aktiivinen toimija yhtenä ryhmänjäsenenä, opettajan tehtäväksi jää tukea oppimista. Lapsilähtöinen lähestyminen pohjautuu lapsen ikään ja kehitystasoon peilaaviin toimintatapoihin. Lapsilähtöisesti opetusta lähestyvä opettaja tukee ja edistää lapsen oppimista huomioiden lapsen lähikehityksen vyöhykkeen, antamalla sopivia haasteita ja tukea. Lapsen kiinnostuksen kohteiden ja tarpeiden huomioiminen lisää lapsen pätevyyden tunnetta ja lisää oppimisen motivaatiota ja itseohjautuvuutta. (Siiskonen ym., 2019.) Monipuoliset ja

joustavat työtavat mahdollistavat lapsen osallisuutta ja kokea onnistumisen kokemuksia. Lasten omaa toimijuutta ja luontaista tapaa lähestyä asioita kannattaa hyödyntää ja erilaiset menetelmät tarjoavat lapselle kokemuksia kaikkia aisteja hyödyntämällä. (Ranta, 2023; Huotilainen, 2019.)

Tuen tarpeinen lapsi saattaa kuormittua arjen muuttuvista tilanteista herkästi. Ranta (2023) kirjoittaa siitä, kuinka jo toimintaa suunniteltaessa tulee ennakoita niitä tekijöitä, jotka saattavat tuntua lapsesta stressaavalta. Kiireettömyys ja väljät, mutta toistuvat ja selkeät aikataulut, luovat turvaa lapsen arkeen. Jatkuva ylistimulaatio lisää lapsen kuormittuneisuutta, jota vaikuttaa lapsen oppimiseen ja vuorovaikutukseen ympärillä olevien ihmisten kanssa kielteisesti (Huotilainen, 2019). Laadukas oppimisympäristö muodostuu lasten tarpeiden pohjalta, jossa tulee alati arvioida oppimisympäristöön liittyviä ratkaisuja lasten muuttuvien tarpeiden kautta (Ranta, 2023). Raittilan (2023) mukaan varhaiskasvatuksen oppimisympäristöä voidaan laajemmin kuvata pedagogisena toimintaympäristönä, jossa fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen ympäristö muovautuu jatkuvana prosessina, jota määritellään uudelleen ja uudelleen yhteisessä toiminnassa päiväkodin arjessa.

Positiivinen ja turvallinen oppimisympäristö tarjoaa myös rajoja ja oppimisympäristöä suunniteltaessa tulee pohtia myös tilojen ja henkilökunnan jakautumista lasten tarpeiden mukaan. Tärkeää on tiedostaa, mitkä oppimisympäristöön liittyvät ratkaisut tukevat lapsen hyvinvointia ja etua. (Ranta, 2023.) Kiinnostusta oppimista kohtaan voidaan herätellä rakentamalla oppimisympäristöä. Huotilainen (2019) kirjoittaa esimerkin matematiikan oppimisesta esiopetuksessa, jossa kiinnostus matematiikan oppimiseen oli herännyt oppimisympäristöä muokkaamalla. Huotilaisen (2019) mukaan laadukas oppimisympäristö rakentuukin kiinnostavista ja kehittävästä asioista, jotka herättävät lapsen mielenkiinnon oppimista kohtaan.

Kuten aiemmin jo mainittiin osallisuus ja vuorovaikutus ovat myös tärkeä osa lapsen oppimisen tukea. Lapsilähtöinen lähestymistapa huomioi myös osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksen. Lapsilähtöinen opettaja tukee lapsen sosiaalisia taitoja ja ryhmän yhteenkuuluvuuden tunnetta. Lapsilähtöinen ohjaus

tulee lasten keskinäisiä suhteita, joka tukee taas ryhmään liittymistä. (Siiskonen ym., 2019.) Hamre ym. (2013) ovat tutkineet opettajan vuorovaikutuksen laatua kolmella osa-alueella (TTI). Vuorovaikutusta on arvioitu tunnetuen, toiminnan organisoinnin ja oppimista ohjaavan tuen kautta. Tutkimuksessa tunnetuella tarkoitetaan opettajan ja lapsen vuorovaikutussuhteen läheisyyttä ja lämpimyyttä, ilmapiiriä ryhmässä ja lasten keskinäisiä suhteita kuin sitä, kuinka opettaja havaitsee lapsen yksilölliset tarpeet. TTI-mallin mukaisen tunnetuen on tutkimuksen mukaan vaikuttavan ryhmän oppimisilmapiiriin. Opettajan vahvan tunnetuen ja ryhmän myönteisen ilmapiirin on havaittu olevan tärkeää mm. lapsille, joilla on oppimisen ja kehityksen haasteita. (Hamre ym., 2013; Siiskonen ym., 2019.)

Tutkimustiedon valossa huoltajan osallisuus edistää lapsen oppimista ja kehitystä (mm. Fan & Williams, 2010; Baccar ym., 2007; Ratliffe ym., 2018) ja sosiaalisia taitoja (Ratliffe, 2018). Kansainvälistyneessä Suomessa on hyvä huomioida myös eri kulttuuritaustat. Perheen kulttuuritaustan ymmärtäminen tukee vanhempien osallisuuden kokemusta varhaiskasvatuksessa (Chan & Ritchie, 2016). Luottamuksen löytyminen kasvatusyhteistyössä edistää myös lapsen oppimista ja kehittymistä, perheillä oleva tieto lapsesta on arvokasta (Francis ym., 2016). Bronfenbrennerin (1979) ekologisen systeemiteoriankin valossa, kasvatusyhteistyö ja vanhempien osallisuus ovat merkittävä asia lapsen oppimiselle ja kehitymiselle. Esiopetus ja koti ovat lapsen lähimmät kasvun tasot. Vanhemmat ovat lähtökohtaisesti lapsen parhaiten tuntevia ja sen kunnioittaminen on yhteistyön perusta. Vanhemmilla olevan tiedon avulla lapsen yksilöllistä tukea voidaan suunnitella paremmin. Dialogin vanhempien ja opettajien välillä tulee olla tasavertaista. (Eskelä-Haapanen, 2012.)

3.2 Pedagogiset tukimuodot ja niiden arviointi

Pedagogisia tukimuotoja mietittäessä, pohditaan missä asioissa lapsi tarvitsee tukea ja mitä hän hallitsee hyvin. Usein lapsella voi olla useita päällekkäisiä haasteita ja niihin vaikuttavat monet niin kehitykselliset, perinnölliset, kuin ympäristölliset tekijät. On myös hyvä pohtia, mitä tukimuotoja käytetään ja millä perusteella. On tärkeää, että annettu tuki on tutkimusten mukaan tukea, jolla on vaikuttavuutta. (Ahonen ym., 2019.) Näyttöön perustuvat käytännöt eli NPK tai kansainvälisesti evidence-based practices, liittyvät kasvatusta ja opetusalan tutkimuksessa ja keskustelussa menetelmiin, joiden tehokkuutta tukee tutkittu tieto. (Cook & Cook, 2013.)

Oppimisen vaikeudet ja haasteet ovat yksilöllisiä ja ilmenevät monin eri tavoin ja tuen tarpeet tulisi tunnistaa mahdollisimman varhain. Tuen kohdentamista tai keinoja täytyy arvioida ja muokata sen mukaan, miten lapsen tarpeet muokkaantuvat. Oikein kohdennettu tuki voi ennaltaehkäistä tai lieventää lapsen haasteita ja estää niiden kasautumista. (Siiskonen ym., 2019.) Esimerkiksi kielenkehityksen haasteisiin voidaan suunnitella tukitoimia esimerkiksi kommunikoinnin tukemiseksi kuvia päivän struktuurista, nopeaa piirtämistä ja huomioida selkokieliä toiminnassa ja tekemisessä. Esiopetuksessa kaikki hyötyvät riittävyydestä, loruista, sanoilla ja äänneillä leikkimisellä, kirjain-äännevastaavuuden harjoittamisesta ja kuullun ymmärtämisen tukemisesta. Sanavaraston rikastaminen, nopea nimeäminen ja rikas kielimaailma tukevat niin kielenkehityksen haasteita kokevalle lapselle kuin muitakin lapsia. Myös tutkitusti toimivat digitaaliset tukitoimet, kuten Ekapeli, voivat olla osa suunnitelmallista tukea. (Aro & Lerkkanen, 2019.) Siiskonen ym. (2019) puhuvat myös siitä, että yleensä kaikki lapset hyötyvät laadukkaasta opetuksesta. Hyvät opetuksen menetelmät sopivat niin oppimisessaan ja koulunkäynnissään tukea tarvitseville kuin kaikille muillekin lapsille ja tukee tietenkin myös heidän oppimistaan.

Kun tukitoimet on suunniteltu ja kirjattu, on tärkeää, että niitä myös arvioidaan. Arvioinnin tarkoitus on saada lisätietoa lapsen oppimisen tuen haasteista

ja siitä, mikä tuki sopii parhaiten. Tuen vaikuttavuuden seuranta kertoo siitä, miten lapsi hyötyy annetusta tuesta ja onko tuki riittävää. (Siiskonen ym., 2019.) Hyvin kohdennettu arviointi antaa kuvaa taidon lähtötasosta ja auttaa kohdistamaan tukea oikein. Tuen arvioinnissa onkin pohdittava myös, onko tuki kohdistettu alun perin oikein. Kun arvioinnissa saadaan uutta tietoa lapsen edistymisestä, voidaan sitä hyödyntää, kun uusia tukitoimia suunnitellaan. Samalla se ohjaa kasvattajia refleктоimaan omaa työtään ja kehittämään osaamistaan ja työtapojaan systemaattisemmin. (Aro ym., 2019.)

Rönty ja Rönty (2007) käsittelevät HOJKSin arviointia. He tuovat esille HOJKSin prosessinomaisen luonteen, jossa on tärkeää riittävän usein toistuva oppimissuunnitelman tarkastelu, jolloin voidaan seurata oppilaan kehitystä hänelle turvatuissa olosuhteissa. Sen lisäksi, että HOJKSin avulla saadaan ymmärrystä oppilaan tarvitsemasta tuesta ja toimivista tukimuodoista, sillä voidaan myös osoittaa moniammatillisen verkoston toimivuus. HOJKS-prosessin avulla on mahdollista myös testata palvelujärjestelmän rakenteen tarkoituksenmukaisuus. HOJKSin arviointi voidaan nähdä myös palvelujärjestelmiä ja moniammatillisten tiimien kehitystyönä.

Kuka sitten on pätevä arvioimaan? Rönty ja Rönty (2007) yksiselitteisesti toteavat, että opettajat ovat koulutettuja arvioimaan. Opettajat ovat heidän mukaansa myös HOJKS-asiantuntijaryhmän jäseniä, jolloin arviointi on heidän työtään. Opettajan ei kuitenkaan tarvitse olla yksin vastuussa oppilaan HOJKSin arvioinnista. Moniammatillisella yhteistyöllä jaetaan vastuuta oppilaan asioissa, jolloin saadaan myös selkeyttä ja struktuuria oppimisen tueksi.

3.3 Laadukas pedagoginen kirjaaminen

Laadukkaan pedagogisen kirjaamisen merkitys lapsen koulupolun nivelvaiheissa on tärkeää. Lapsen hyvä ja onnistunut siirtyminen esimerkiksi esiopetuksesta perusopetukseen, edellyttää laadukkaan tiedon siirtymistä. Laadukkaalla tiedon siirtymisellä turvataan lapsen tulevaa oppimista. Tiedot ja asiat, joita pedagogisiin asiakirjoihin kirjoitetaan, vaativat tarkkaa pohdintaa siitä, mikä on oleellista ja tarkoituksenmukaista tietoa lapsesta, kouluun siirryttäessä. (Heiskanen, 2020.) Laadukas pedagoginen kirjaaminen huomioi lapsen yksilölliset tarpeet, tuen jatkuvan arvioinnin ja kehittämisen ja niiden vaikuttavuuden lapsen edistymisen seurannassa (Yell & Steckers, 2003). Siirtymävaiheen tärkeyttä tuo esille myös TRACE-hankeen tuoreet tutkimukset (Harju ym., 2023).

Opetushallituksen laatimassa oppimisen ja koulunkäynnin tuen- ohjeistuksessa tarkennetaan, miten muun muassa erityisen tuen asiakirjat tulee laatia. Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi, lapselle perusopetuslain mukaan laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS. Suunnitelmasta pitää ilmetä oppilaan erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisesti opetuksen ja muun tuen antaminen. Kaikki erityistä tukea saavan tuki kirjataan HOJKSiin. HOJKS on kirjallinen suunnitelma, jossa määritellään lapsen oppimisen ja opetuksen arjen tavoitteet ja opetusjärjestelyt, pedagogiset menetelmät ja lapsen tarvitsema ohjaus ja tuki. HOJKS tehdään yhdessä vanhempien kanssa ja on toivottavaa, että myös lapsen ääni kuuluu suunnitelmassa. Lisäksi suunnitelman tekemiseen osallistuu mahdolliset muut asiantuntijat, jotka osallistuvat lapsen arkeen. (OPH.) Onnistuneen ja laadukkaan yksilöllisen pedagogisen tuen perustana, pidetään hyvää kirjallista pedagogista suunnitelmaa. Oppimissuunnitelman tarkoituksena on löytää tukea tarvitsevalle lapselle sopivia, mielekkäitä ja tutkimusperustaisia oppimisen tuen toimia. Lapsen tarpeista nousevat tavoitteet ja menetelmät, kuinka tavoitteisiin päästäisiin, muodostavat pedagogisen kirjaamisen ytimen. (Alasuutari ym., 2019.)

Tuen suunnittelussa on myös olennaista se, että pedagoginen tuki ja tukitoimet ovat lapsen arkeen ja oppimisympäristöön soveltuvia ja tuen suunnittelu

on lapsen vahvuuksista ja osaamisesta lähtevää. Pedagogisen tuen ja tukitoimien on hyvä olla myös mitattavissa ja arvioitavissa olevaa, jolloin tuki toimien vaikuttavuutta voidaan arvioida paremmin. (Alasuutari ym., 2019.) Kun lapsen asioita kirjataan pedagogiseen asiakirjaan, täytyy kirjaamiselle löytyä aina perusteltu syy. Dokumentointia voidaan pitää perusteltuna, kun sillä on selkeä tarkoitus ja tavoite ja lapselle myönteisiä seurauksia (Heiskanen & Franck, 2023.)

Se mitä asiakirjaan kirjataan, oletetaan myös siirtyvän käytäntöön, jolloin asiakirjan tekemiselle on oikeat perusteet ja asiakirjaan kirjatut tuen keinot ja tukimuodot auttavat konkreettisesti lasta. Näin ne eivät jää vain dokumenttiin kirjatuiksi sanoiksi vaan ohjautuu lapsen kanssa toimivan henkilökunnan käyttöön. (Alasuutari ym., 2023.) Rantala ja Vehkakoski (2020) pohtivat artikkelissa oppimissuunnitelmien ja HOJKS-asiakirjojen kirjaamistapoja: lomakepohjia ja kirjaamisen tapoja on monenlaisia. Heidän mukaansa kirjaamiseen olisikin syytä saada täydennyskoulutusta ja lomakepohjia yhtenäistää. Myös vanhempien osallisuuden tulisi kirjaamisessa kiinnittää huomiota ja, jotta heidän näkemyksensä nousisivat paremmin esille, jolloin kuva lapsen tilanteesta olisi monipuolisempi.

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tässä Pro gradu – tutkielmassa perehdytään pedagogisiin kirjaamistapoihin.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on lisätä tietoa kirjaamisen tärkeydestä erityisen tuen pedagogisissa asiakirjoissa.

Tavoitteena on tutkia asiakirjojen kirjaamisista ilmeneviä merkityksiä, joita lähestytään diskurssianalyysin avulla seuraavilla tutkimuskysymyksillä:

Miten HOJKS-asiakirjoissa kuvaillaan lapsen tuen tarpeita?

Miten suunnitellun tuen kuvailut vastaavat tuen tarpeisiin ja tavoitteisiin HOJKS-asiakirjojen mukaan?

Tutkimuksen kohdentuminen on rakentunut aiheen ajankohtaisuuteen perustuen. Kuten alaluvussa 3.3. kerrotaan, pedagogisen asiakirjan laatimiseen on tänä päivänä alettu kiinnittää jatkuvasti enemmän huomiota. Tutkimustiedon valossa lapsen oppimisen ja kasvun sekä elinikäisen oppimisen polussa oikein kohdennettu tuki ja varhainen puuttuminen ovat hyvin merkityksellistä. (Eskelä-Haapanen, 2012.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä tutkimuksessa käytetään menetelmänä diskurssianalyysiä, sillä se soveltuu pedagogisten asiakirjojen tekstien sisällön tulkitsemiseen. Tutkimus analysoi nimenomaan sitä, mitä merkityksiä kirjoitettu teksti tuottaa. Diskurssien merkitysten tarkastelut tässä tutkimuksessa ovat tärkeitä, sillä HOJKSiin kirjoitettu teksti ohjaa muun muassa varhaiskasvatuksen työntekijöitä työssään.

Tässä pro gradu tutkielmassa tarkastellaan yksityiskohtaisesti tekstien merkitysten ilmentymistä, jotka tulevat ilmi valmiista aineistosta.

Tämän tutkimuksen tutkimusaineisto koostui valmiista aineistosta, joka oli kerätty osana kaksivuotisen esiopetuskokeilun seurannan ja arvioinnin -tutkimushanketta. Tutkimushankkeen on rahoittanut opetus- ja kulttuuriministeriö ja sitä koordinoi Aalto-yliopisto ja VATT (valtion taloudellinen tutkimuskeskus). Tutkittavaksi valikoitui 16 erityisen tuen pedagogista asiakirjaa, jotka Jyväskylän yliopisto on osatutkimuksena kerännyt toukokuussa 2022 yhteistyössä tutkimushankkeen koordinaattorin kanssa.

Pedagogisilla asiakirjoilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa vuonna 2016 syntyneille lapsille laadittuja henkilökohtaisia oppimisen järjestämisen ja tuen suunnitelmia (HOJKS). Pedagogisten asiakirjojen osatutkimukseen on harkinnanvaraisella otannalla valittu 242 päiväkotia tutkimushankkeen kokeilu- tai verrokkiryhmistä. Näistä päiväkodeista on valittu satunnaisesti ryhmä, joista on kerätty kaikkien tukea tarvitsevien lasten ja yhden muun lapsen pedagogiset asiakirjat. Otanta on tehty siten, että mukana on hankkeeseen osallistuvista kunnista ja päiväkodeista 5-vuotiaita edustettuna niin suomen- ja ruotsinkielisiltä, kuin saamenkielisiltäkin alueilta. Valinnassa on huomioitu myös eri kuntatyytit, alueellinen edustavuus ja kielellinen ja sosioekonomisten alueiden edustavuus. Tämän hankkeen pedagogisten asiakirjojen osatutkimuksen aineisto on itsenäinen aineisto, jota ei yhdistetä tutkimushankkeen arviointitietoihin. (Liite 1.)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on laatinut tutkimuseettiset ohjeet hyvästä tieteellisestä käytännöstä (HTK) yhteistyössä suomalaisen tiedeyh-

teisön kanssa. Hyvän tieteellisen käytännön tavoitteena on edistää hyvää tieteellistä käytäntöä ja varmistaa loukkausepäilyjen käsittely mahdollisimman nopeasti, asianmukaisesti ja oikeudenmukaisesti. (TENK, 2023.) Tämän tutkimuksen aineiston keruuseen tarvittavat luvat ja tiedotteet on huolehtinut aiempi tutkimusryhmä (Liitteet 1–3). Tässä tutkimuksessa sitoudutaan toteuttamaan tutkimusta hyvien tieteellisten käytäntöjen mukaisesti. Tutkimuksessa ei käsitellä kenenkään henkilötietoja, joten tutkimus ei vaaranna kenenkään terveyttä tai turvallisuutta. Tutkimuksessa osoitetaan arvostusta aiempia tutkimuksia ja tämän tieteellisen toiminnan osapuolia kohtaan. Ennen aineiston luovutusta on allekirjoitettu sopimus aineiston hallitsijan kanssa tutkimusaineiston käsittelystä, säilyttämisestä ja avaamisesta. Tutkimuksessa noudatetaan velvoitteita, jotka liittyvät voimassa olevaan tietosuojalakiin, salassapitoon, luottamuksellisuuteen ja vaitioloon. Aineistoa säilytetään ainoastaan Jyväskylän yliopiston salasanasuojatulla palvelimella. Tulostetut versiot ovat ainoastaan tutkijoiden hallussa ja nähtävillä. Tämän tutkimuksen aineiston tulosteet hävitetään arviolta syksyllä 2024 asianmukaisesti huomioiden tietosuojakäytänteet.

Niin varhaiskasvatuslaki, kuin perusopetuslakikin (Laki varhaiskasvatuksen muuttamisesta, 1183/2021 ja Perusopetuslaki, §17 24.6.2010/642) velvoittavat kolmiportaisen tuen mallin mukaisesti henkilöstöä laatimaan erityisen tuen lapsille henkilökohtaisen opetusta järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS). Tämän tutkimuksen aineiston keruun ajankohtana varhaiskasvatuksessa ei ollut vielä velvoitetta järjestää tukea kolmiportaisesti, kun taas kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun ryhmissä oli.

Seuraavassa alaluvussa avataan lisää diskurssianalyysiä tutkimusmenetelmänä tämän tutkimuksen näkökulmasta.

5.1 Diskurssianalyttinen lähestymistapa

Diskurssianalyysi analyysimenetelmänä voi antaa tutkimuksen kautta mahdollisuuden esimerkiksi palvelujärjestelmien toiminnan tehostamiseen tai ihmisten elämän laadun parantamiseen. (Juhila & Suoninen, 2016.) Tässä tutkimuksessa tarkastellaan pedagogisten asiakirjojen laatua ja käytettävyyttä, joten diskurssianalyysi tiedon tuottajana sopii aineiston lähestymistavaksi.

Pynnösen (2013) mukaan diskurssianalyttikkojen tavoite ja tehtävä on selvittää toimijoiden tapaa tuoda asioita ymmärrettäväksi kielenkäytöllään. Diskurssianalyysissä tutkija valitsee myös jonkinlaisen position suhteessa aineistoonsa, joka ohjaa kysymyksenasettelua ja analyysin tapaa. (Pynnönen, 2013.) Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella, miten pedagogisiin HOJKS-asiakirjoihin on kirjattu tuen tarpeet. Tutkimuksen tavoitteena on myös tarkastella, vastaavatko kirjatut tuen tarpeet ja pedagogiset tuen toimintatavat niille asetettuja linjoja ja periaatteita.

Juhila ja Suoninen (2016) kirjoittavat, että diskurssianalyysissä kielenkäytöllä on moninaiset merkitykset, sillä puheillaan ja kirjoituksillaan toimijat tekevät selkoa asioista, joilla voi olla hyvin vahvoja seurauksia. Merkitysten rakentuminen, yllä pysyminen ja muuntuminen tapahtuu heidän mukaansa diskurssianalyttisessä tutkimuksessa vain ihmisten välisissä keskinäisissä toiminnoissa. Näitä edellä mainittuja toimintoja ovat muun muassa keskustelut, kirjoitukset, kommunikatiiviset puheet tai muut symboliset toiminnat. Tämän tutkimuksen aineistona on kirjoitettu kieli, jolla luodaan merkityksiä eli minkälaisia toimia kielellä luodaan sen lapsen tukemiseen, jota HOJKS-asiakirja koskee.

Diskurssianalyysiä voidaan kuvata kuviona (ks. kuvio 2, s. 24), jossa keskiössä on kielenkäyttö toimintana tai selonteot. Tässä tutkimuksessa selonteot ovat kirjoitettu teksti HOJKS-asiakirjoissa. Kuvion ympärille sijoittuvat kommunikatiivisuus, kulttuurisuus ja merkitykset. Tämän tutkimuksen aineistossa on kuviossa oleva kommunikatiivisuus nähtävillä monialaisen yhteistyön tuloksena kirjattujen HOJKS-asiakirjojen muodossa. Lain velvoittavuus HOJKS-asiakirjojen

kirjaamisesta linkittyy kuviossa kulttuurisuuteen, joka kertoo tästä ajasta varhaiskasvatuksessa. Tämän tutkimuksen fokuksena on nimenomaan HOJKS-asia-
kirjojen selonteot, kuinka teksti ja siinä käytetty kieli rakentaa merkityksiä ja ohjaa esiopetuksen toimintaa kirjoitetun kielen kautta. Tämä tutkimus pyrkii olemaan mahdollisimman avoin aineistolle ja sieltä rakentuville jäsenyksille. Kuvio 2 mukailee Jokisen ja Juhilan (2016, s. 268) diskurssianalyysin kolmion ydintä, jossa käsitteet kietoutuvat toisiinsa.

Kuvio 2

Diskurssianalyttisen tutkimuksen ydin.

Pynnösen (2013) mukaan diskurssianalyysiä voi lähestyä syvenevänä prosessina. Prosessi käynnistyy tekstin tasolla liikkuvalla analyysillä. Suhde tekstiin tutkijalla on analyttinen ja analyysissä tutkija hyödyntää empirististä, havainnoivaa otetta. Kun tutkija lukee aineistoa, hän tekee huomioita tekstin sisällöstä, järjestyksestä, rakenteesta ja lingvistisistä eli kielellisistä tekijöistä. Teksti itsessään on fokuksena kokonaisuudessaan, jossa kiinnitetään huomiota ilmauksiin, sanoihin, virkkeisiin, metaforiin ja selontekoihin. Analyysin konteksti pysyttelee

mikrotasoisena. Tulkinnallisuutta analyysiin lisää tutkijan tekemät johtopäätökset muun muassa luokitteluiden kautta. Tutkimusote on neutraali ja johtopäätökset ovat objektiivisempia, kuin myöhemmän vaiheiden valinnoissa ja ratkaisuissa. Pynnönen (2013) toteaa, että lopulta analyysin tuloksena syntyy tekstin perusrakenteen, kantavien teemojen ja ominaisuuksien luokittelun avulla diskurssin tunnusmerkkejä tutkijalle. Seuraavassa alaluvussa kuvataan tarkemmin aineiston analyysivaihetta.

5.2 Aineiston analyysi

Jokinen ym. (2016) toteavat, että diskurssianalyysi voidaan muun muassa määrittellä kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimukseksi, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. Tämän tutkimuksen aineisto koostuu kirjoitetuista HOJKS-asiakirjoista, jossa asioita kuvaillaan tekstin eli kielenkäytön välityksellä. HOJKS-asiakirjat sisältävät tietoja, joiden avulla pyritään vaikuttamaan sosiaaliseen todellisuuteen, kuten lapsen saamaan tukeen ja toimivuuteen. Tämän tutkimuksen tavoitteena on löytää kirjoitetusta kielenkäytöstä merkityksiä.

Tässä tutkimuksessa tutkimuskysymyksiin on valikoitunut Jokisen ym. (2016) kuvaamat diskurssianalyysin merkityksille ja merkitysten tuottamisen tavoille ominaiset kysymystavat. Tutkimuskysymyksillä ollaan kiinnostuneita HOJKS-asiakirjojen kirjaamisen tavoista ja siitä, vastaavatko suunnitellun tuen kuvailut tuen tarpeisiin ja tavoitteisiin.

Aineistoa tarkasteltiin ensin kokonaisuutena. Jokainen asiakirja luettiin läpi huolellisesti kohta kohdalta läpi, jotta asiakirjoista saatiin kokonaiskuva ja siitä mahdollisesti ilmentyviä teemoja. Asiakirjojen tarkastelun ohella kirjattiin ylös ajatuksia ja huomioita mitä niistä heräsi. Tarkan lukemisen jälkeen aloitettiin luokittelu värikoodauksen avulla (ks. kuvio 3, s. 26), joka perustui asiakirjoissa oleviin otsikoihin. Värikoodattaviksi asioiksi valikoitui: lapsen tuen tarve, tavoitteet ja suunniteltu tuki. Lapsen vahvuudet otettiin värikoodaukseen mukaan, koska

se nähtiin tärkeänä osana asiakirjoja. Aineistosta alleviivattiin keltaisella lapsen tuentarpeet, punaisella suunniteltu pedagoginen tuki, sinisellä tavoitteet ja vihreänä lapsen vahvuudet. Värikoodauksen jälkeen tarkasteltiin erilaisia huomioitavia asioita, joiden perusteella päädyttiin poistamaan analysoitavasta aineistosta kaksi tuen arviointia ja yksi S2-suunnitelma, koska niitä oli tutkimuksen kannalta liian vähäinen määrä analysoitavaksi. Myöhemmässä vaiheessa vihreällä koodatut lapsen vahvuudet jätettiin analysoimatta tutkimuksen rajauksen vuoksi. Lapsen vahvuuksien kirjaamista pedagogisissa asiakirjoissa voisi tarkastella omana tutkimuksena.

Kuvio 3

Aineiston luokittelun värikoodaus.

Seuraavaksi laadittiin kaksi taulukkoa, joihin luokiteltiin asiat, joita aineistosta lähdettiin etsimään. Ensimmäinen taulukko nimettiin diskurssien luokitteluksi (ks. taulukko 1, s. 27), jossa sarakkeina olivat: sanat, ilmaisut ja rakenne. Taulukolla 1 etsittiin vastauksia ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Taulukossa 1 on nähtävillä otantaa aineistositaateista.

Taulukko 1

Diskurssien luokittelu

Asiakirja	Rakenne	Ilmaisut	Sanat
H1	sivumäärä 8	<i>"Autismin kirjon piirteitä"</i>	<i>"toistomuisti"</i>
H2	sivumäärä 3	<i>"Nauttii, kun pääsee pertsaan tekemään hommia."</i>	<i>"persta"</i>
H3	sivumäärä 3	<i>"..hänellä on oma oppitukio kerran viikossa avustajan kanssa.."</i>	<i>"höllentämällä"</i>
H4	sivumäärä 4	<i>"..joskaan ei häirinnyt muita.."</i>	
H5	sivumäärä 5	<i>"Herätellään käyttämään tilanteissa molempia käsiä avukseen."</i>	
H6	sivumäärä 12		
H7	sivumäärä 5	<i>"Leikeissä joustamisen opettelu yhdessä puheterapeutin kanssa."</i>	
H8	sivumäärä 4 lomakkeen rakenne selkeä		
H9	sivumäärä 4 lomakkeen rakenne selkeä ja looginen	<i>"Hän syö aspiriinia, joten vuotaa herkemmin ja on myös janoinen.."</i>	
H10	sivumäärä 2 lomakkeen rakenne looginen ja selkeä		<i>"ponnistelukestävyyttä"</i>
H11	sivumäärä 3		
H12	sivumäärä 3		
H13	sivumäärä 10	<i>"vaaditaan katsekontaktia"</i>	
H14	sivumäärä 3		<i>"lyhytkasvuisuus"</i>
H15	sivumäärä 4		
H16	sivumäärä 3		

Tämän jälkeen laadittiin taulukko, jossa tarkasteltiin syvemmin tarpeita, tavoitteita ja suunniteltua tukea (ks. taulukko 2). Taulukon avulla etsittiin vastauksia toiseen tutkimuskysymykseen. Tässä taulukossa sarakkeina oli värikoodatut asiat, eli tuen tarve, tavoitteet ja pedagoginen tuki. Tulostetut lomakkeet numeroitiin H1–H16, jotta jokaista asiakirjaa pystyttiin tarkastelemaan ja analysoimaan myös yksikkönä. Tekstistä tarkasteltiin asioita, joista voitiin nähdä merkityksiä pedagogisen tuen käytännön toteuttamiseen. Luokitteluun kirjattiin ylös kirjoitettuja ilmaisuja ja niistä etsittiin merkityksiä lapsen tuen tarpeista suhteessa tuen menetelmiin. Taulukossa 2 on nähtävillä otantaa aineistosta.

Taulukko 2

Selontekojen tarkastelu.

HOJKS-ASIAKIRJA	TUEN TARPEET	TAVOITTEET	PEDAGOGINEN TUKE
H1	<ul style="list-style-type: none"> jumiutuminen -kuormittuminen kielenkehitys 	<ul style="list-style-type: none"> sosiaalinen vastavuoroinen kommunikointi oman toiminnan ohjailu katsekontaktin saaminen 	<ul style="list-style-type: none"> aikuisen leikkituki aikuisen kannustus, sanoittaminen - Piki, Papillon, Roihuset
H2	<ul style="list-style-type: none"> kaveritaidot heikot tarvitsee aikuisen ohjausta ja valvontaa jatkuvasti aistihakuisuus keskittyminen lyhytkestoista 	<ul style="list-style-type: none"> harjoitellaan vuorovaikutustaitoja toisten lasten kanssa puheen kehittyminen ja sanavaraston kasvaminen 	<ul style="list-style-type: none"> kuvatuki aikuisen läsnäolo ja tuki avustajapalvelut keskustelut erityisopettajan kanssa
H3	<ul style="list-style-type: none"> oppimisvalmiudet ja erityistarpeet huomioidaan päivänkuluissa hänen jaksamisensa puitteissa 	<ul style="list-style-type: none"> leikin rikastuttaminen kuvien käytön vahvistaminen 	<ul style="list-style-type: none"> tarpeen mukaan hollennetaan hänen esikouluohjelmaansa kerran viikossa oma oppitukio henkilökohtaisen avustajansa kanssa,
H4	<ul style="list-style-type: none"> ohjatuilla tuokioilla hän keskittyy paremmin aikuisen avulla ja pienemmässä ryhmässä tai kahdestaan aikuisen kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> varmistetaan että pääsee osalliseksi leikkiin opetetaan, miten kaveri pyydetään leikkiin mukaan 	<ul style="list-style-type: none"> aamuhetkellä oma paikka ja esteetön näkyvyys ja kuvatuki

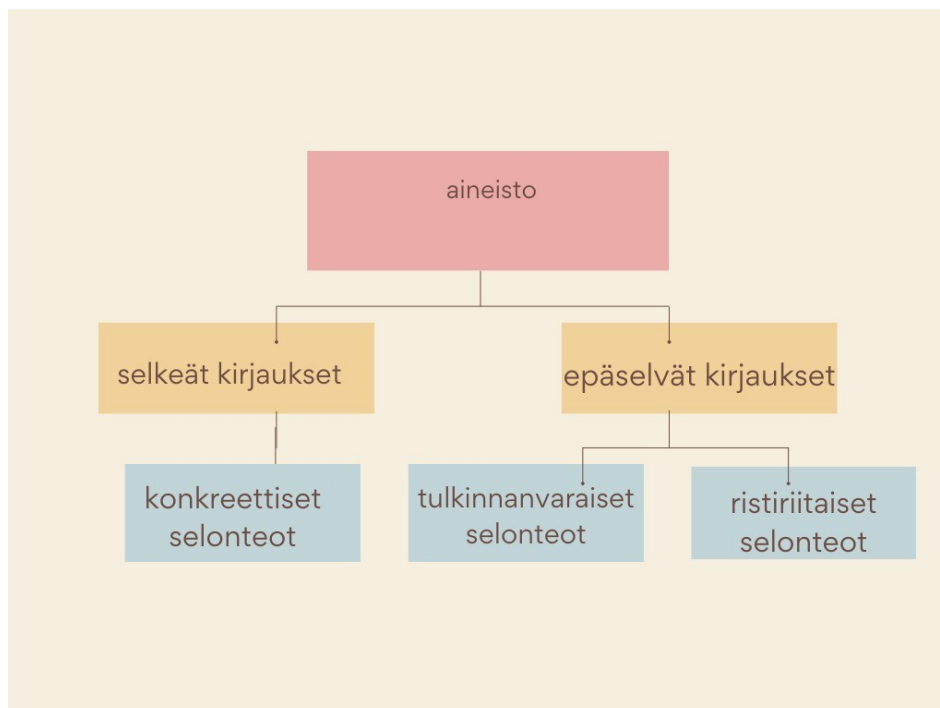
Aineistoa analysoidessa syvennyttiin kuvauksiin, minkälaisia tavoitteita ja tuen tarpeita asiakirjoihin on kirjattu. Kuvaukset jaoteltiin selkeisiin kuvauksiin ja epäselviin kuvauksiin. Lisäksi aineistosta valittiin syvempään tarkasteluun pedagogisen tuen suunnitelma, jotka myös jaoteltiin selkeisiin kuvauksiin ja epäselviin kuvauksiin. Yläluokista (selkeät kuvaukset ja epäselvät kuvaukset) lopulta erottui kolme teemaa: konkreettiset selonteot, tulkinnanvaraiset selonteot ja ristiriitaiset selonteot (ks. kuvio 4, s. 30). Seuraavassa luvussa esitellään tutkimuksen tulokset selontekojen avulla.

6 TULOKSET

Tässä tulososiossa vastataan kahteen tutkimuskysymykseen kolmen selonteon sisällä. Tekstissä ja kuviossa tunnistettiin kaksi yläluokkaa: selkeät ja epäselvät kirjaukset, joista jäsenyi kolme alaluokkaa. Näistä luokista muodostui kolme kirjaamisen tapaa: konkreettiset selonteot, tulkinnanvaraiset selonteot ja ristiriitaiset selonteot. (ks. kuvio 4.) Selonteot ovat yhtenäisiä diskurssianalyysin kanssa.

Kuvio 4

Kaavio aineiston jaottelusta.

Seuraavissa alaluvuissa esitellään aineistositaatteja hyödyntäen kaksivuotisen esiopetuskokeilun erityisentuen HOJKS-asiakirjojen selonteosta ilmeneviä merkityksiä, joiden avulla tutkimuksen tuloksia on tulkittu. Näytteiden valinnassa on pyritty tuomaan esille monipuoliset tuen tarpeet. Tulosten kuvaus tapahtuu kolmen diskurssianalyttisen selonteon kautta.

6.1. Konkreettiset selonteot

Kuudestatoista HOJKS-asiakirjassa kolmessa oli lapsen tarpeet ja tavoitteet kuvailtu niin, että ne näyttäytyvät selkeästi ja suunniteltu tuki suhteessa tarpeisiin ja tavoitteisiin olivat johdonmukaisia. Seuraavaksi esittelemme esimerkkejä konkreettisista selonteista HOJKS-asiakirjoissa.

Seuraavassa näytteessä esitetty kuvaus lapsen tarpeista ja tavoitteista on selkeä ja konkreettinen, joka kertoo olennaisen tiedon, jotta siihen voidaan vastata suunnitellulla tuella. *“Oman toiminnanohjauksen harjoittelu, toiminnassa pysyminen ja omaan toimintaan palaaminen (H14)”*. Samassa HOJKS-asiakirjassa on lapsen ohjaukseen liittyviin toimenpiteisiin kirjattu aikuisen antamasta konkreettisesta tuesta seuraavasti: *“Aikuisen tuki auttaa tarkkaavuuden ylläpitämisessä, rauhallinen työskentelytila, josta karsittu liiat ärsykkeet pois...pienryhmässä työskentely (H14)”*.

Kielelliset taidot on laaja käsite, jolla voidaan viitata useisiin erilaisiin kielenkehityksen haasteisiin. Seuraavassa esimerkissä olevassa kirjauksessa kielellisiin taitoihin on kuvattu konkreettisesti, mitä tarpeita juuri tällä lapsella on kielelliseen kehitykseen liittyen. *“Vahvistetaan edelleen kielellisiä taitoja: sanavaraston kasvattaminen, käsitteet ja oma kertominen (H7)”*.

Samassa HOJKS-asiakirjassa lapsen kielellisiin tarpeisiin ja tavoitteisiin on vastattu konkreettisilla tukitoimilla. Tukea on kuvailtu konkreettisilla keinoilla mm. sosiaaliset kuvatarinat, kerronnan tukeminen ja tunteiden nimeäminen kuvien ja kirjojen avulla. *“Sosiaaliset kuvatarinat leikki- tai muissa yhteisissä tilanteissa toisen lapsen kanssa. Aikuinen havainnollistaa piirtämällä ja kerronta. Tunteiden nimeämistä ja tunnistamista yhdessä kuvien ja kirjojen avulla (H7)”*.

Seuraavassa esimerkissä on konkreettisesti kuvattu lapsen tarpeesta sosiaalisten taitojen tukeen ja leikkitaitojen harjoitteluun. *“Halu leikkiä kavereiden kanssa, mutta kaipaa vielä aikuista tueksi sanoittamaan ja ohjaamaan leikin kulkua esim. tavaroitten jakamista (H9)”*.

HOJKS-asiakirjassa kuvaillussa tuessa aikuinen osallistuu mukaan leikkiin, joka on leikkipedagoginen menetelmä, jolla pyritään konkreettisesti tukemaan leikkitaitojen kehittymistä. *“Aikuinen sanoittaa toimintaa ja kannustaa lasta osallistumaan yhteiseen toimintaan muiden lasten kanssa (H9)”*.

Seuraava esimerkki näyttää kuinka lapsen tuen tavoitteisiin on kirjattu konkreettisesti mitä tukea kyseinen lapsi tarvitsee. *“Lapsen hahmottamisen ja hienomotoriikan tukeminen ja kynätaitojen harjoittelu (H10)”*.

HOJKS-asiakirjassa (H10) olevaan tuen tarpeeseen on vastattu alla olevalla kuvauksella myös konkreettisilla esimerkeillä, jotka tukevat hienomotoriikan ja hahmottamisen kehittymistä. Kirjauksessa on myös huomioitu, että karkeamotoriikan harjoittelu tukee hienomotorisia taitoja. *“Monipuolista käsillä tekemistä mm. saksilla ja muovailten, myös koritehtävissä hienomotoriikkaa vahvistavia tehtäviä. Mieluisia kynätehtäviä. Karkeamotoriikan harjoittamisessa mm. ulkoillessa ja retkillä (H10)”*.

H16 esimerkissä olevassa tuentarpeen kuvauksessa on tuotu esiin tilanteet, joissa tuen tarve esiintyy. Tämä kirjaustapa on hyvin konkreettista ja informaatiota antavaa lukijalle. *“Vaikeus valita leikkejä ja keskittyä niihin, vaihtaa tekemistä nopealla temmolla. Kun hakeutuu leikkiin, hakee huomiota sopimattomilla tavoilla... kuormittuu herkästi varsinkin, kun on paljon lapsia, laittaa suuhun asioita...(H16)”*.

Suunnitellun tuen kuvauksessa (H16) on kirjattu konkreettisesti keinoja, jotta leikkiin keskittyminen ja sen rakentaminen mahdollistuu. Ennakoivalla strukturilla, pienryhmillä ja omalla rauhoittumispaikalla voidaan alentaa aistikuormitusta. *“Aikuisen malli ja yhdessä tekeminen, pienryhmätoiminta vähentämään aistikuormitusta... ennakointi kuormituksen tasaamiseksi, selkeä ennakoiva rakenne. Mahdollisuus omaan rauhalliseen tilaan ryhmän parvella. Purukoru käytössä päivittäin eskarissa (H16)”*.

Seuraavat esimerkit (H10, H7 & H6) kuvaavat yleisellä tasolla konkreettisia tapoja ilmaista lapsen tuen tarpeita ja tavoitteita sekä suunniteltua tukea. *“Tarkkaavaisuuden suuntaamista ja ylläpitämistä kyseessä olevaan asiaan, sekä oman toiminnan ohjailua kaikissa arjen tilanteissa (H10).” “Vahvistetaan edelleen kielellisiä taitoja: sanavaraston kasvattaminen, käsitteet, oma kertominen (H7).” “Kommunikaatio- ja vuorovaikutustaitojen kehittyminen: kuvien ja tukivoittomien käytön harjoittelu ja vuorovaikutteisen yhteisleikin harjoittelu (H6).”*

Esimerkit kuvaavat hyvin konkreettisia tapoja tuoda lapsen tarpeita ja tuen tavoitteita. Luettavissa olevista kuvauksista voi ymmärtää hyvin, mitä kirjoitetulla tekstillä tarkoitetaan ja ne ovat johdonmukaisesti kirjoitettu.

Esimerkeissä (H12 & H6) on kuvattu suunniteltua tukea, jossa on myös nähtävissä johdonmukaisia ja konkreettisia tuen kuvauksia. *“Lyhyet ja pilkotut ohjeet, sekä tarvittaessa toisto...Leikinvalintataulu tukemassa toimintaan sitoutumisessa....Aikuisen tuki tarkkaavaisuuden suuntaamisessa ja keskittymisessä, aikuisen esimerkiksi ohjaa tekemään aloitetun asian loppuun (H12).” “Ohjeiden ymmärtämisessä auttaa selkeästi yksinkertaiset ja selkeät ohjeet, pilkotut ohjeet ja aikuisen ohjaus toiminnan alkuun pääsemisessä (H6).”*

Näissä edellisissä esimerkeissä (H12 & H6) tuodaan esille suunnitellun tuen tärkeä elementti, eli aikuisen rooli.

6.2. Tulkinnanvaraiset selonteot

Yli puolessa HOJKS-asiakirjoja kuvaillut tarpeet, tavoitteet ja tuki jättävät tulkinnanvaraa ja kirjauksissa on epä johdonmukaisuuksia siitä mitä kuvailulla tarkoitetaan. Seuraavaksi esitellään muutamia aineistositaatteja tällaisista kirjauksista. Lainaukset ovat kirjattuja selontekoja HOJKS-asiakirjoista ja valikoitu niin, että niiden irrottaminen asiakirjasta ei vaikuta kirjauksen kokonaiskuvaan. Sitaatit on valikoitu niin, että ne ovat myös asiakirjoissa esiintyneet irrallisina ja tulkinnanvaraisina.

Seuraavissa kirjauksissa (H3 ja H1) on kuvattu lapsen tuen tarpeisiin ja tavoitteisiin erilaisten materiaalien käyttöä. Tutkijoilla herää kysymys materiaalin käytön kirjaamisesta pedagogiseen asiakirjaan. *“Roihu kansion päivittäinen käyttö (H3).”*
“Ryhmän tunnetaitohetkillä mukana oleminen: mm. Piki-materiaali, Papilion tunnetaito-ohjelma (H1).”

Tällainen kuvaus, kuten yllä olevissa esimerkeissä (H3 & H1) ei kerro HOJKS-asiakirjan lukijalle menetelmän tavoitteista eikä lapsen tuen tarpeista. Roihu kansio, Piki-materiaali ja Papilion tunnetaito ohjelmat ovat erillisiä koulutettavia menetelmiä varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Näin ollen esimerkiksi tiedonsiirron yhteydessä sellainen henkilö, jolle kyseiset menetelmät ovat tuntemattomia, ei saa niiden sisällöstä tietoa pelkästään HOJKS-asiakirjaa lukemalla.

Seuraavassa esimerkissä (H3) pohditaan kuvien käyttämistä. Kuvien käyttöä kuvaillaan lähes kaikissa tarkastelussa olleista asiakirjoissa, mutta asiakirjoissa ei kirjata onko niiden käyttäminen johdonmukaista ja ovatko ne käytössä niin, että lapsi hyötyy niistä. Jos tavoite on lapsen työskentelytaitoihin liittyvä, tällöin esimerkin mukaisessa kirjaamisessa tulkinnanvaraiseksi jää, että tuleeko aikuisen vahvistaa kuvien käyttöä vai lapsen omaksua niitä, jotta esim. kuvat tukisivat toiminnanohjausta. *“Kuvien käytön vahvistaminen (H3).”*

Alla olevassa esimerkissä H7 tulkinnanvaraista on, mihin ärsykkeisiin kyseinen lapsi reagoi ja miten. Kaksivuotisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan (2021) HOJKS-asiakirjaan tulisi myös kirjata, että millaista tukea hän niissä tilanteissa tarvitsee, joka jää puuttumaan tästä kirjauksesta. *“Päivät vaihtelevat ja joinakin päivinä huomaa erilaiset ylimääräiset ärsykkeet helposti, mutta on myös päiviä, ettei välttä niistä lainkaan ja asiat sujuvat hienosti (H7).”*

Asiakirjassa H8 huoltajat ovat tuoneet huolen ilmi, jonka päiväkotitoimi on kuitenkin jättänyt huomiotta. Asiakirjaa lukiessa tuodaan kuitenkin kirjauksissa ja kuvauksissa ilmi tarkkaavaisuuden ja keskittymisen haastetta, joka tukee huoltajien havaintoja. Lisäksi on tulkinnanvaraista, kuinka esim. kognitiivisten taitojen esiintymistä tuodaan kirjauksessa ilmi, koska taidot ovat yleensä esim. psykologien arvioitava. Esimerkissä voitaisiin muisti asiaa kuvata pelkästään siten, että ohjeiden mukaan toiminta vaikuttaa haastavalta, koska unohtaa herkästi kuulemansa.

“Verkostopalaverissa vanhemmat esittivät huolen keskittymisen/tarkkaavaisuuden haasteesta, päiväkodin henkilöstö ei kuitenkaan ole tällaista juuri huomannut. Kuulomuisti (lyhytkestoinen muisti) on kapea, joka saattaa hankaloittaa ohjeiden mukaan toimimista. Pitkäkestoinen muisti on sen sijaan hyvä. Nopeutta ja tarkkuutta vaativat tehtävät saattavat olla hankalia (H8).”

Tulkinnanvaraiseksi jää myös esimerkki H15 koska kuvaus on epäselvä ja niukka. Tuentarpeista ja tavoitteista löytyi myös muun muassa seuraava lyhyt virke, jonka tarkoitusperää lukijan on haastava ymmärtää. *“Oman ilmaisuuden laventaminen (H15).”*

Asiakirjan H1 kirjauksessa tulee ilmi, että lapsi mahdollisesti innostuu herkästi, jolloin tavoitteeksi tulee lapsen rauhoittelu. Kuvauksessa ei kuitenkaan

tule ilmi miksi tulee rauhoittua ja miten aikuiset tukevat tässä tilanteessa lasta, mitkä keinot auttavat juuri tätä lasta, mikä on auttamisen konkreettinen keino.

“Autetaan rauhoittumaan kaiken innostuksen keskellä (H1).”

H2 asiakirjassa kuvataan, että ylimääräisiä ärsykyksiä ja häiriötekijöitä tulee vältellä ja ennakoida, mutta kuvauksessa ei ole tuotu ilmi, miten ne vaikuttavat lapsen toimintaan. *“Ylimääräiset virikkeet ja häiriötekijät minimoitu mahdollisuuksien mukaan (H2).”*

Kirjaus asiakirjassa H3 jää tulkinnanvaraiseksi, koska fraasi ei konkreettisesti kerro kuinka jaksamista tulisi tukea vai tarkoitetaanko fraasilla esimerkiksi Sitä, että lapsen tulisi päästä esimerkiksi lepäämään aiemmin, jos on tullut aamulla aikaisin esiopetukseen. Vireystilan kuvailuissa voisi kirjata vaikka sitä, miten aikuiset tukevat lasta vireystilan vaihdellessa. *“Hänen jaksaminen huomioidaan hoitoaikojen mukaisesti (H3).”*

H7 kirjauksessa kuvataan monialaista yhteistyötä osana pedagogista tukea. Pedagogisen tuen näkökulmasta yksinään avustaja yhteyshenkilönä ei ole tarkoituksenmukaista yhteistyötä, vaan pedagogisen tuen vastuuhenkilö on ryhmän opettaja yhdessä tiimin ja varhaiserityisopettajan kanssa. *“Avustaja toimii ensisijaisesti yhteyshenkilönä tiedonkulussa terapeuttien, päiväkodin ja kodin välillä (H7).”*

Yllä olevassa esimerkissä (H7) voidaan myös pohtia ja kyseenalaistaa se, että onko lapsen tiedonsiirrolliset asiat yksistään henkilökohtaisen avustajan vastuulla.

6.3. Ristiriitaiset selonteot

Osassa HOJKS-asiakirjoissa kuvaillut tavoitteet ja tuen tarpeet ovat ristiriidassa suhteessa suunniteltuun tukeen tai toisin päin. Seuraavaksi esitellään esimerkkejä tällaisista kirjauksista. Lainaukset ovat kirjattuja selontekoja HOJKS-asiakirjoista ja valikoitu niin, että niiden irrottaminen asiakirjasta ei vaikuta kirjausten kokonaiskuvaan.

Ensimmäisessä esimerkissä kuvaillaan lapsen tarpeita ja tavoitteita seuraavalla tavalla: *“Katsekontaktin saaminen...vastavuoroisen leikin lisääntyminen ja vahvistuminen...osallisuuden vahvistaminen...katsekontaktin vahvistuminen, sekä tilanteen sosiaalinen lukeminen... (H1)”*.

Yllä olevassa kuvauksessa (H1) tavoitteena on katsekontaktin saaminen, joka yksistään on tavoitteeksi kyseenalainen. Tavoitteena on myös konkreettisia tavoitteita kuten osallisuuden tukeminen ja vastavuoroisen leikin lisääntyminen. H1 esimerkissä olevissa kirjauksessa on näihin tavoitteisiin suunniteltu tuki.

“Kahdenkeskiset hetket aikuisen kanssa...katsekontaktia pyydetään... kuulosuojainten käyttö erityisesti ruokailutilanteissa (H1).”

On johdonmukaista, että ruokailussa käytetään kuulosuojaimia esimerkiksi aistikuormituksen vähentämiseksi, mutta sen ollessa tukena osallisuuden kokemiin, jää tuen kirjaaminen ristiriitaiseksi. Katsekontaktin pyytäminen ei tue osallisuuden kokemusta, koska se on asia, johon kullakin yksilöllä on oikeus itse vaihtaa.

Seuraavassa esimerkissä (H2) kuvaillaan lapsen tuen tavoitteeksi puheen kehittymistä ja sanavaraston kasvamista. *“puheen kehittyminen ja sanavaraston kasvaminen (H2).”*

Suunniteltuun tukeen on kirjattu muun muassa kuvatukea ja tukiviittomia tueksi. *“Kuvatuki, kommunikointitavat (kuvat, tukiviittomat, puhelaite, jne.) (H2).”*

Tuen kuvailussa on konkreettisia asioita, mutta ne jäävät ainoaksi suunnitelluksi tueksi kyseiseen tavoitteeseen. Asiakirjaan on kirjattu apuvälineitä puheen kehittymisen tueksi, mutta puheen kehittymisen vuorovaikutukselliset tukikeinot puuttuvat kirjauksesta.

Seuraavassa esimerkissä on kuvailtu tuen tavoitteita neljällä keinolla, eikä kuvailussa nouse esiin lapsen tuen tarpeita. *“Leikin rikastuttaminen, kuvien käytön vahvistaminen, Roihu- kansion käyttö, reissuvihkon päivittäinen käyttö esikoulun ja kodin välillä (H3).”*

Yllä oleva kuvaus (H3) ei anna tietoa lapsen tuentarpeesta tai oppimisvalmiuksista. Alla on kuvailtu tukitoimia pitkästi ja monipuolisesti, mutta niiden tarve ei näyttäydy tarpeiden ja tavoitteiden kuvauksissa. Siksi tarpeet, tavoitteet ja suunniteltu tuki jäävät ristiriitaisiksi keskenään.

H3

”Tarpeen mukaan höllennetään hänen esikouluohjelmaansa, kerran viikossa oma oppituoquio henkilökohtaisen avustajansa kanssa, jonka veo on suunnitellut. Jaksaminen huomioidaan hoitovuorojen mukaisesti, oma oppituoquio kerran viikossa avustajan kanssa.

Roihu-kansion päivittäinen käyttö, reissuvihkon päivittäinen käyttö esikoulun ja kodin välillä auttaa kertomaan kotona/esikoulussa tapahtuneista asioista.

Toimii pienryhmässä ohjatuilla tuokioilla avustajan avulla tai kahden kesken avustajansa kanssa, työskentelypaikka on rajattu tarkasti ja avustaja istuu hänen vierellään.

Viitotaan asioita tukiviittomin.

Leikkiä rikastutetaan leikkipari menetelmällä ja avustajan tuella.

Roihu-kansion käytön tavoite on mallittaa yksi lause päivittäin

Reissuvihko kodin ja esikoulun välillä auttaa kertomaan kotona/esikoulussa tapahtuneista asioista.”

Kuvailtu tuki antaa ymmärtää, että lapsella on jaksamisen kanssa haasteita, koska tuen suunnittelun perusteella hän tarvitsee mukautettua esiopetustoimintaa muun muassa jaksamisensa vuoksi. Lisäksi tuen suunnitelman kuvaus antaa kuvausta siitä, että lapsi tarvitsee vahvaa tukea kielen kehitykseen muun muassa kerronnan taitoihin. Tuen tavoitteissa on kuvattu ainoastaan kuvien käyttö kielelliseen tukemiseen. Lapsen tuen tarpeissa ja tavoitteissa ei tule esille se, että miksi lapsi tarvitsee aikuisen vierelleen jatkuvasti tai että miksi lapsi kommunikoi tukiviittomin.

Seuraavassa esimerkissä (H8) lapsen tarpeita ja tavoitteita on kuvailtu hyvin lyhyesti. *”Tuetaan puheen kehitystä sekä tuetaan karkeamotoristen taitojen kehittymistä (H8).”*

Suunnitteluksi tueksi on kirjattu pienryhmätoiminta, henkilökohtainen ohjaaminen ja motoriikan tueksi Inno Norsu -menetelmää. *”Pienryhmätoiminta: lapsikohdainen ohjaaminen, Inno Norsun tsekkilista motoristen taitojen havainnoimiseksi (H8).”*

Esimerkki jättää hyvin ristiriitaisen kuvan syistä, joiden vuoksi lapselle tehdään henkilökohtainen opetuksen järjestämisen suunnitelma. Lisäksi menetelmän kirjaus tukitoimeksi yksinään saattaa olla riski siitä, että tukea ei saa riittävästi tai

ainakin menetelmän yksityiskohtaisia tavoitteita voitaisiin avata tarkemmin juuri kyseessä olevan lapsen tueksi. On hyvä myös huomioda, että Inno Norsun tarkistuslista on enemmänkin kartoitusmenetelmä, jonka avulla seurataan lasten motorisia taitoja.

6.4. Johtopäätökset

Tuloksissa ilmenee, että tuen tarpeiden kuvailu näyttäytyi useimmiten tulkinnanvaraisena selontekona. Epäselvien kirjausten ilmentymät näyttäytyivät joko asiakirjan ristiriitaisina selontekoina tai tulkinnanvaraisten ilmaisujen selontekoina, joista oli vaikea tulkita kirjauksen pedagogista merkitystä. Joskin tulkinnanvaraisissa selonteoissa löytyi kuitenkin tarpeiden ja tavoitteiden sekä suunnitellun pedagogisen tuen johdonmukaisuutta verrattuna ristiriitaisiin selontekoihin, joista ei löytynyt tuen tarpeiden ja tavoitteiden sekä suunnitellun pedagogisen tuen välillä selkeää yhteyttä. Selkeissä selonteoissa kirjauksissa oli onnistuttu pedagogisen tuen kuvaamisena, jotka olivat konkreettisia ja vastasivat paremmin tuen tarpeiden ja tavoitteiden kirjauksia. Tarkastelussa kävi ilmi, että HOJKS-asiakirjoissa eniten kirjattuna oli tulkinnanvaraisia selontekoja. Tulosten yhteenvetona voidaan sanoa, että kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun erityisen tuen HOJKS-asiakirjoissa pedagogista tuen suunnittelua on kirjattu selkeämmin, mutta kehitettävää löytyy lapsen tarpeiden ja tavoitteiden kuvaamisesta, jotta ne tukisivat pedagogisen tuen suunnittelua tarvelähtöisemmäksi. Myös kuvausten kieliasuun ja tarkoituserään tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Lisäksi lomakkeiden rakenteen yhtenäistämistä tulisi kehittää, jotta lomakkeen struktuuri tukisi tarpeiden ja tavoitteiden kautta suunniteltua pedagogista tukea.

7 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut lisätä tietoa laadukkaan pedagogisen kirjaamisen tavoista erityisen tuen HOJKS-asiakirjoissa. Tutkimuksen tavoitteena on ollut tutkia pedagogisten asiakirjojen kirjaamista ja niissä ilmentyviä merkityksiä. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, johon aineisto saatiin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun seurannan ja arvioinnin -tutkimushankkeesta. Aineisto koostui kuudestatoista erityisen tuen HOJKS-asiakirjasta, jotka Jyväskylän yliopisto on kerännyt aineiston osatutkimuksena toukokuussa 2022 yhteistyössä tutkimushankkeen koordinaattorin kanssa. Aineisto analysoitiin diskurssianalyysin avulla, joka todettiin kirjallisuuden perusteella sopivammaksi tavaksi tukia kuvailuja ja löytää merkityksiä kirjoitetusta tekstistä.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että erityisen tuen HOJKS-asiakirjojen kirjaamistavat olivat pääasiassa tulkinnanvaraisia selontekoja. Tulosten mukaan kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun erityisen tuen HOJKS-asiakirjoissa pedagogisen tuen suunnitelma on toisinaan kirjattu selkeästi, mutta ne eivät välttämättä ole johdonmukaisia tuen tarpeiden ja tavoitteiden kanssa. Tulokset tuovat esiin tarpeen kirjaamisen tarkentamiseen, jotta HOJKS-asiakirjat voivat vahvemmin toimia pedagogista toimintaa ohjaavina. Asiakirjojen rakenne vaihteli merkittävästi, joka lisäsi tulkinnanvaraisuutta.

Tämä tutkimus osoitti, kuten myös Alasuutari ym. (2019) ovat todenneet, että yleisesti ottaen pedagogisten asiakirjojen sisällöt vaihtelevat huomattavasti laadultaan, pituudeltaan ja sisällöltään. He myös jatkavat, että dokumenteissa kuvastuvat lasten haasteet enemmän kuin pedagogisen tuen suunnittelu. Alasuutari ym. (2019) kirjoittaa, että tuen tavoitteet saattavat olla laadultaan epämääräisiä, liian laajoja tai abstrakteja (Alasuutari ym., 2019). Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet myös, että asiakirjojen tuen perusteluissa saattaa ilmetä puutteita, eikä tuen suunnitelmallisuus ja tarkoituksenmukaisuus aina toteudu. (Vehkakoski & Rantala, 2020; Rätty, 2021.) Myös tämä tutkimus tukee aiempien tutkimuksien näkemyksiä asiakirjojen puutteellisuuden osalta.

Alasuutarin ym. (2023) näkemyksessä pedagogisen asiakirjan tulisi olla arjen työkalu, jossa lapsen tuen tarve on kirjattu oikein. Tällöin se vahvistaa ja velvoittaa lapsen kanssa toimijoita sitovammin sekä mahdollistaa tuen arvioinnin ja kehittämisen, kun suunnitelmaan voidaan palata. (Alasuutari ym., 2023.) Myös Alila kumppaneineen (2022) pohtii, että laadukas oppimissuunnitelma tukee opettajan työn suunnittelua ja parantaa yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Alila (2022) tuo myös esille sen, että oppimissuunnitelmasta vanhempi saa tietoa lapsen oppimisen tavoitteista, jolloin hän voi paremmin tukea lastaan kotona. Laadukas suunnitelma antaa pohjan oppijan edistymisen arvioinnille.

Noora Heiskanen (2019) on tutkinut pedagogisia asiakirjoja, miten lasten tuen tarpeista kirjoitettiin asiakirjoissa ja miten heidän tarvitsemiaan tukitoimia suunniteltiin. Heiskasen väitöskirjan johtopäätöksessä tuodaan esiin kuvaukset lapsen tukemisesta ryhmässä, jotka jäävät puutteellisiksi sekä tuen toteutuminen kuvataan epätarkasti ja hän nostaakin esille asiakirjoihin kuvatun konkretian. Lisäksi hän näkee tärkeänä tuen jatkumon ja sen kehittämisen sekä vanhempien osallisuuden tuen suunnittelussa.

Opetusneuvos Pirjo Koivula (2016) on laatinut Ohjeistuksia uusien pedagogisten mallilomakkeiden täyttöön, jossa hän tuo ilmi, minkä tyyppisiä kuvauksia asiakirjoihin voi ja ei voi kirjata. Ensimmäkin olisi hyvä, että asiakirjoissa ei kuvattaisi lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia ja niissä tulee kirjata hyvin konkreettisesti ja yksityiskohtaisesti suunniteltu tuki. Lisäksi diagnoosien ja lääkitysten merkitsemisestä pedagogisiin asiakirjoihin Koivulan mukaan (2016) ei kirjata, mutta siitä miten ne vaikuttavat käytännössä oppilaan koulunkäyntiin kannatta kirjata. Peilaten ylläesitettyjä aineistoja tämän tutkimuksen tulokseen, voidaan pohtia sitä, toimiiko pedagogiset asiakirjat tällä hetkellä arjen pedagogista toimintaa ohjaavina työkaluina vai ovatko ne vain asiakirjoja, jotka on lain mukaan vain tehtävä, ilman, että ne palvelevat todella lapsen tarpeita.

Tutkimuksen aineistossa oli useammassa kirjauksessa kuvattu muun muassa diagnooseja tai lääkitystä, mutta myös diagnoosiepäilyjä. Lisäksi suunniteltuun tukeen oli saatettu kirjata menetelmien nimiä, jotka eivät sellaisenaan kerro

paljoakaan menetelmän antamasta tuesta, jolloin sen konkreettisuus jää arvailujen varaan. Toisaalta asiakirjaan kirjoitettu saattoi olla kieliopiltaan, sanavalinnoiltaan ja rakenteeltaan sellainen, joka ei antanut konkreettista kuvaa suunnitelman kokonaisuudesta. Tutkimuksen pohjalta voidaankin pohtia, kuinka kirjatut asiakirjat palvelevat yhteistyötä ja esimerkiksi nivelvaihetta esiopetuksen ja perusopetuksen välillä. Voivatko väärinymmärretyt kirjaukset aiheuttaa jopa haasteita lapselle lisää? Tämä tutkimus vahvistaa myös Heiskasen (2019) tuomia huomioita laadukkaan kirjaamisen tärkeydestä ja Koivulan (2016) ohjeistukset kirjaamiseen olisi tärkeä ottaa arjen käytäntöön.

Kuten tämän tutkimuksen johdannossa tuodaan esille, kaksivuotisen esiopetushankkeen tarkoituksena on tarkastella myös varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen jatkumoa. Kansainvälisesti tarkasteltuna myös OECD (Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö) on julkaissut tutkimusperusteisen julkaisun varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen nivelvaiheesta. Nivelvaiheeksi kutsutaan tässä yhteydessä esiopetuksesta siirtymistä alkuopetukseen. Lasten ensimmäiset elinvuodet luovat pohjan tulevaisuuden taitojen kehittämiseksi ja oppimiselle. Siirtyminen varhaiskasvatuksesta perusopetukseen on iso askel kaikille lapsille. Tuki ja stressitön kokemus nivelvaiheessa vaikuttaa todennäköisesti siihen, voivatko he kehittyä täysimääräisesti koulussa akateemisesti ja sosiaalisesti. (OECD, 2017)

OECD:n (2017) mukaan panostukset laadukkaaseen varhaiskasvatukseen ja sujuviin siirtymiin eri koulutuspolun vaiheiden välillä ovat avainasemassa lasten pitkän aikavälin oppimisessa ja kehityksessä. Tärkeänä nähdään laadukkaat siirtymät, jotka ovat hyvin valmisteltu lapsilähtöisesti. Koulutettu henkilöstö, joka toimii yhteistyössä keskenään ja jota ohjaa yhdenmukaistettu opetussuunnitelma lisää todennäköisyyttä, että varhaisen oppimisen ja hoidon positiiviset vaikutukset kestävät peruskoulun ajan ja sen jälkeenkin. (OECD, 2017.)

Kuten Heiskanen (2019) väitöskirjassaan ja OECD (2017) tutkimuksessaan tuovat esille, myös tämä tutkimus puoltaa laadukkaan kirjaamisen tärkeyden tuen jatkumon kannalta. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa yhteistyö huol-

tajien kanssa on usein tiiviimpää, mitä alku- ja perusopetuksessa. Varhaiskasvatuksessa huoltajia nähdään päivittäin lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Perusopetukseen siirtyessä huoltajien kohtaaminen vähenee huomattavasti. Myös Sandberg (2016) tuo väitöskirjassaan esille nivelvaiheiden tärkeyden lapsen koko koulupolun yhtenäisyyden merkityksen kannalta. Harju ym. (2023) ovat tutkineet lapsen siirtymiä varhaiskasvatuksessa ja he korostavat siirtymien merkittävyyttä lapsen kokemuksen näkökulmasta. Heidän tutkimuksessaan tuodaan esille siirtymäkäytäntöjen huomiointi eri näkökulmista. Vaikka Harjun ym. (2023) tutkimuksessa ei keskitytty siirtymätilanteiden kirjaamiseen, heidän tutkimustuloksensa antavat opettajille uusia näkemyksiä siirtymäsuunnitteluun ja sen tukemiseen.

Eskelä-Haapanen (2012) kirjoittaa tutkimuksensa johtopäätöksissä myös siitä, että yhteistyö vanhempien kanssa on sujuvampaa, kun se aloitetaan ennen koulun alkua. Tällöin on mahdollista myös saada kokonaiskuvaa mahdollisen moniammatillisen tiimin näkökulmasta esimerkiksi yhteisissä palavereissa. Onkin tärkeää, että lapsen esiopetusvuoden aikana käynnistetään yhteistyö esiopetuksen opettajien, luokanopettajien sekä erityisopettajan ja kodin välillä. Yhteistyön myötä lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen helpottuu tiedon siirtyessä monipuolisemmin, jolloin tuen jatkumo voidaan turvata paremmin. Tässä tutkimuksessa tarkastelussa olevat kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun HOJKS-asiakirjojen laatimiset vaativat aina moniammatillista yhteistyötä. Ennen koulua aloitettu tuki nähdään myös Eskelä-Haapasen (2012) mukaan tärkeänä tuen jatkumon näkökulmasta.

Myös tämän tutkimuksen aineistona olleen kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun laissa tuodaan esille siirtymävaiheen merkityksen tärkeys. Lain (Finlex, 046/2020) seitsemännessä pykälässä korostetaan, että erityisesti kokeilun opetussuunnitelman perusteissa tulee huomioida siirtymät varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta alkuopetukseen. Lain mukaan tällä huomioinnilla turvataan kasvun ja oppimisenpolun jatkuvuus. (Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta, 1046/2020.)

Tutkimuksen luotettavuus ja rajoitukset liittyvät aineiston kokoon sekä diskurssianalyysitapaan, jota tutkijat harjoittelivat. 16 asiakirjan analysointi on verrattain vielä pieni otos, jotta yleisiä johtopäätöksiä voitaisiin tehdä. Lisäksi eettisestä näkökulmasta katsoen tulee huomioida tutkijoiden positioituminen, joka oli kokemuksen ja aiemmin luetun kirjallisuuden perusteella olettamuksellinen. Tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että aineiston on kerännyt tutkimushanke, sekä tutkijoiden kokemus varhaiskasvatuksen asiantuntijana. Tutkimuksen luotettavuutta lisää raportoinnin läpinäkyvyys. Tutkimuksen eettisyyttä lisää tutkimukseen osallistuneiden anonymiteetti, sekä HOJKS-asiakirjojen pseudonymisointi.

Johtopäätöksenä tämän tutkimuksen tulosten perusteella todetaan, että varhaiskasvatuksen opettajat tarvitsevat kouluttautumista ja tukea pedagogisten asiakirjojen laatimiseen. Lisäksi lomakkeiden rakenteen yhtenäistämistä tulisi kehittää, jotta lomakkeen struktuuri tukisi tarpeiden ja tavoitteiden pohjalta suunniteltua pedagogista tukea. Vaikka tässä tutkimuksessa tarkasteltiin erityisen tuen HOJKS-asiakirjoihin tehtyjä kirjaamisia, laadukas pedagoginen kirjaaminen on tärkeää myös yleisen tuen ja tehostetun tuen asiakirjojen pedagogisissa kirjaamisissa. Tiedonsiirtoa tehdään jokaisen tuen portaalla olevien oppilaiden kanssa siirryttäessä esiopetuksesta perusopetukseen.

Kuten Heiskanen (2019) väitöstutkimuksessaan ja OECD (2017) tutkimuksessaan nosti vanhempien osallisuutta esille sekä tuen jatkumoa, nostaa tämäkin tutkimus jatkotutkimusehdotukseen vanhempien position suhteessa asiakirjojen ja pedagogisen suunnittelun laatimiseen sekä asiakirjojen merkityksen nivelvaiheeseen. Lisäksi jatkotutkimusideana varhais erityiskasvatuksen opettajan rooliin tulisi kiinnittää kirjaamisessa huomiota. Tänä päivänä on haasteena kelpoisten varhaiskasvatuksen opettajien pula, joka koskettaa varhaiskasvatusta valtakunnallisesti. Jatkotutkimusehdotuksena olisi mielenkiintoista myös tarkastella sitä, näkyykö pedagogisten asiakirjojen kirjaamisen laadussa koulutustaustan merkitys.

Kuten Rantala ja Vehkakoskikin (2020) esittävät, myös tämä tutkimus tuo samat kehitysideat esille yhtenäiseen lomakkeeseen pedagogisen tuen suunnittelulle, joka toimisi eri alustoilla (Wilma, Pääky ym.) yhtenäisesti. Toisena kehitysideana tulisi tarjota lisäkoulutusta varhaiskasvatuksen opettajille pedagogisesta kirjaamisesta yliopistotasoisena.

LÄHTEET

Alasuutari, M., Heiskanen, N., & Vehkakoski, T. (2019). Recording Support Measures in the Sequential Pedagogical Documents of Children With Special Education Needs. *Journal of Early Intervention*, 41 (4), 321–339. doi:10.1177/1053815119854997.

Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/66215>

Alasuutari, M., Heiskanen, N., Rantala, A., & Vehkakoski, T. (2023). *Hyvä pedagoginen kirjaaminen – oppimista tukeva dokumentointi käytännössä*. PS-kustannus.

Alila, K., Eskelinen, M., Kuukka, K., Mannerkoski, M., & Vitikka, E. (2022) *Kohti inklusiivista varhaiskasvatusta sekä esi- ja perusopetusta. Oikeus oppia – Oppimisen tuen, lapsen tuen ja inklusion edistämistoimia varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa valmistelevan työryhmän loppuraportti*. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164421/OK_M_2022_44.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Ahonen, T., Aro M., Aro, T., Lerkkanen, M.K., & Siiskonen T. (2019). Kehityksen yksilöllisyyden ymmärtäminen ja oppimisvaikeudet. Teoksessa: T.Ahonen, M. Aro, T. Aro, M-K. Lerkkanen ja T. Siiskonen. (toim.) *Oppimisen vaikeudet*. (s. 22-39) Otavan Kirjapaino Oy. Niilo Mäki Instituutti.

Aro, M., & Lerkkanen, M-K. (2019). Lukutaidon kehitys ja lukemisen vaikeudet. Teoksessa: T. Ahonen, M. Aro, T. Aro, M-L. Lerkkanen ja T. Siiskonen. (toim.) *Oppimisen vaikeudet*. (s. 252–289) Otavan Kirjapaino Oy. Niilo Mäki Instituutti.

Aro, T., Ahonniska-Assa, J., Aro, M., & Ahonen, T. (2019) Oppimisen vaikeuksien tunnistaminen ja arviointi. Teoksessa: T.Ahonen, M. Aro, T. Aro, M-K. Lerkkanen ja T.Siiskonen. (toim.) *Oppimisen vaikeudet*. (s. 40–64) Otavan Kirjapaino Oy. Niilo Mäki Instituutti.

- Bakker, J., Denessen, E., & Brus-Laeven, M. (2007). Socio-economic background, parental involvement and teacher perceptions of these in relation to pupil achievement. *Educational Studies* 33 (2), 177–192.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: experiments by nature and design*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, cop.
- Chan, A., & Ritcie J. (2016). Parents, participation, partnership: Problematising New Zealand early childhood education. *Sage journal*. ISSN 14639491
- Cook, B. G., & Cook, S. C. (2013). Unraveling evidence-based practices in special education. *The Journal of Special Education*, 47, 71–82.
- Eskelä-Haapanen, S. (2012). *Kohdennettu tuki perusopetuksen alkuluokilla*. [Väitöskirja, Tampereen yliopisto]
Saataavilla: <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/66922>
- Fan, W., & Williams, C. M. (2010). The effects of parental involvement on students' academic self-efficacy, engagement and intrinsic motivation. *Educational Psychology* 30 (1), 53–74.
- Francis, G.L., Hill, C., Blue-Banning, M., Turnbull, A.P., & Haines, S.J. (2016). Culture in Inclusive Schools: Parental Perspective on Trusting Family-Professional Partnerships. *Education and Training in Autism and Developmental Disapilities; Arlington Vo. 51, Iss 3, Sep 2016: 218-293*.
- Hamre, B.K., Pianta, R.C., Downer, J.T., De Coster, J., Mashburn, A.J., Jones, M.S., Brown, J.L., Cappella, E., Atkins, M., Rivers, S.E., Brackett, M.A., & Hamagami, A. (2013). Teaching through Interactions: Testing a developmental framework of teacher effectiveness in over 4,000 Classrooms. *The elementary school journal, Vol 113. 461–487*.
- Harju, K., Vuorisalo, M., Paananen, M., & Rutanen, N. (2023). Children's transitions in early childhood education and care: various combinations of dis-/continuities. *Early Years*, 1–16.
<https://doi.org/10.1080/09575146.2023.2232951> Luettu 19.5.2024.
- Heiskanen, N. (2019). *Children's Needs for Support and Support Measures in Pedagogical Documents of Early Childhood Education and Care*. [Väitöskirja, University of Jyväskylä.] Saataavilla:

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7868-6> Luettu 20.9.2023.

Heiskanen, N. (2020). Constructing Appropriate Information in School Transition. Documents as Institutional Agents of Topicalising Children's (In)Capabilities and Pedagogical Practices.

Teoksessa M. Alasuutari (toim.) *Documentation in Institutional Contexts of Early Childhood : Normalisation, Participation and Professionalism*. Springer Vieweg. in Springer Fachmedien Wiesbaden GmbH. ProQuest Ebook Central.

Saatavilla:

[Documentation in Institutional Contexts of Early Childhood\(Constructing Appropriate Information in School Transition. Documents a...\).pdf](#)

Heiskanen, N. (2021). Pedagogiset asiakirjat lapsen tuen suunnittelun välineinä ja sosiaalisen todellisuuden muokkaajina. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti, Vol. 31, No. 1* © Niilo Mäki -säätiö. Saatavilla:

<https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2021/02/Heiskanen.pdf>

Heiskanen, N., & Frank, K. (2023). Paradox of documentation in early childhood special education in Finland and Norway: Exploring discursive tension in public debates. *Nordic studies in Education, 43(2)*, (s. 164–180). Saatavilla:

<Http://dx.doi.org/10.23865/nse.v43.3984>

Hunley, S., & McNamara, K. M. (2009). *Tier 3 of the RTI Model: Problem Solving Trough a Case Study Approach*. (s.1–2). Publisher: Corwin Pres.

Huotilainen, M. (2019). *Näin aivot oppivat*. PS-kustannus. E-kirja.

Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (2016). *Diskurssianalyysi: teorit, peruskäsitteet ja käyttö*. Vastapaino.

Jokinen, A., & Juhila, K. (2016). Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta.

Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. (toim.), *Diskurssianalyysi: teorit, peruskäsitteet ja käyttö*. (s.267-310). Vastapaino.

Juhila, K., & Suoninen, E. (2016). Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä.

Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. (toim.), *Diskurssianalyysi: teorit, peruskäsitteet ja käyttö*. (s.455 -463). Vastapaino.

Kauppila, R.A. (2007). *Ihmisen tapa oppia- Johdatus sosiokonstruktiviseen oppimiskäsitykseen*. PS-kustannus.

Koivula, P. (2016). *Ohjeistuksia uusien pedagogisten mallilomakkeiden täyttöön*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu. Saatavilla:

<https://peda.net/jamsa/perusopetus/erityisopetus/materiaalia/opkopala:file/download/ef39ab5b727c4f6d72a76c84f63b857778db4fa8/Pirjo%20Koivula%202016.pdf> Luettu 24.4.2024

Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta, 1046/2020, Annettu Helsingissä 17.12.2020. Saatavilla:

[Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta 1046/2020 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)

Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta, 1183/2021, Annettu Helsingissä 16.12.2021. Saatavilla:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20211183#Pidm45843169866304>

OECD. The organisation for economic Co-operation and Development.

Saatavilla: [About the OECD - OECD](#)

OECD. Publishing. (2017). *Starting Strong V-Transitions from Early Childhood Education and Care to Primary Education*. OECD Publishing.

Saatavilla: [Starting Strong V: Transitions from Early Childhood Education and Care to Primary Education | READ online \(oecd-ilibrary.org\)](#)

Opetushallitus (2021). *Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet*. Määräykset ja ohjeet 2021 2a. Saatavilla:

[Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet 2021 | Opetushallitus \(oph.fi\)](#)

Opetushallitus. (2014). *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. Määräykset ja ohjeet:1. Helsinki: Opetushallitus. Saatavilla

https://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Opetus- ja kulttuuriministeriö. OKM. (2023).

- Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri. 2021. *Pedagogisen kirjoittamisen ABC- Blogikirjoitus*, kirjoittanut Soile Erikson. Saatavilla:
<https://www.valteri.fi/pedagogisen-kirjoittamisen-abc/>
Luettu 27.4.2024.
- Parrila, R., Gadsden, D., & Aro, T. (2019). Näyttöön perustuva tuki oppimisen vaikeuksissa. Teoksessa T. Ahonen, M. Aro, T. Aro, M-K. Lerkkanen ja T. Siiskonen. (toim.). *Oppimisen vaikeudet*. (s.66–76) Otavan Kirjapaino Oy. Niilo Mäki Instituutti.
- Perusopetuslaki 21.8.1998/628, Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetty. Finlex. Saatavilla:
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L4P17>
- Pynnönen, A. (2013). Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen. Working paper/Jyväskylä University. *School of Business and Economics*, (s. 379).
- Raittila, R. (2023). Pedagogisen toimintaympäristön ja laadun yhteys varhaiskasvatuksessa – artikkeli. *Tutkittua varhaiskasvatusta blogiteksti*. Saatavilla:
<https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com/2023/09/22/pedagogisen-toimintaympariston-ja-laadun-yhteys-varhaiskasvatuksessa>
- Ranta, S. (2023). *Kasvun juuret – miten tuen lapsen oppimista ja hyvinvointia*. Ps-kustannus.
- Rantala, A., & Vehkakoski, T. (2020). Vanhempien osallisuuden kuvaukset perusopetuksen vuosiluokkien 1–6 oppimissuunnitelmissa ja HOJKS-asiakirjoissa. *Kasvatus*, 51(4), (s. 426–438).
- Ratliffe, K., & Ponte, E. (2018). Parent Perspectives on Developing Effective Family-School Partnerships in Hawaii. Julkaisussa: [*The School community journal*](#) Vol.28 (1), (s. 217-247).
- Räty, L. (2021). Pedagogisten asiakirjojen kirjoittaminen tutkimusten valossa. *Kielikukko*, 41(3), (s. 23–25).

- Rönty, S., & Rönty, L. I. (2007). Näin meillä arvioidaan: HOJKS. Teoksessa O. Ikonen & P. Virtanen. (toim.), *Eriäinen oppija- yhteiseen kouluun*. (s. 323–336).
- Sandberg, E. (2016). *ADHD perheessä*. Opetus-, sosiaali- ja terveystoimen tukimuodot ja niiden koettu vaikutus. [Väitöskirja, Helsingin yliopisto].
- Siiskonen, T., Lerkkanen, M-K., & Savolainen, H. (2019). Oppimisen tukeminen. Teoksessa T. Ahonen, M. Aro, T. Aro, M-K. Lerkkanen ja T. Siiskonen. (toim.), *Oppimisen vaikeudet*. (s. 78–99) Otavan Kirjapaino Oy. Niilo Mäki Instituutti.
- Sulkanen, M., Kuusiholma-Linnamäki, J., Alasuutari, M., Saranko M., & Lerkkanen, M-K. (2023). *Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun seurannan ja arvioinnin tuloksia 2021–2022: Osaraportti 3: Tuen järjestelyt ja toteutuminen*. Saatavilla:
<http://www.urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9645-1>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja2/2023*. Helsinki. Saatavilla:
[Hyvä tieteellinen käytäntö \(HTK\) | Tutkimuseettinen neuvottelukunta \(tenk.fi\)](https://www.tenk.fi/hyva-tieteellinen-kaeytaento-(htk)-|tutkimuseettinen-neuvottelukunta-(tenk.fi))
- Varhaiskasvatuslaki, 540/2018 (2023), Annettu Helsingissä 13 päivänä heinäkuuta 2018. Saatavilla:
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- Vehkakoski, T., & Rantala, A. (2020). Oppilaalle tarjottavan tuen perusteleminen esi- ja perusopetuksessa laadituissa pedagogisissa arvioissa ja selvityksissä. *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti: NMI-bulletin*, 30(4), (s. 4–21).
- Yell, M., & Stecker, P.M. (2003). Developing legally correct and educationally meaningful IEPs using curriculum-based measurement- *Assessment for Effective Intervention*, 28 (3–4) (s. 73–88). Saatavilla:
[Http://doi.org/10.1177/073724770302800308](http://doi.org/10.1177/073724770302800308)

LIITTEET

Liite 1

TUTKIMUSTIEDOTE JA SAATEKIRJE 19.4.2022

Arvoisa kaksivuotiseen esiopetuskokeiluun osallistuvan päiväkodin johtaja tai varhaiskasvatuksen opettaja. Tervetuloa osallistumaan Pedagogisten asiakirjojen osatutkimukseen! Päiväkotisi on valittu harkinnanvaraisen otannan perusteella Kaksivuotisen esiopetuskokeilun seuranta ja arviointi -hankkeen pedagogisten asiakirjojen -osatutkimukseen. Osatutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaisia tuen järjestelyjä kokeilu- ja verrokkiryhmissä on ja miten tuen järjestelyt ovat toteutuneet. Tarkastelemme myös, millaisia viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimintakäytännöt kunnissa ovat sekä millaisia vaikutuksia kokeilun opetussuunnitelmalla on ollut henkilökunnan ja ryhmien pedagogiseen toimintaan sekä oppimisympäristöön. Lisäksi tarkastelemme, onko tuen järjestelyissä alueellista tai ryhmäkohtaista vaihtelua. Pedagogisten asiakirjojen avulla saadaan tietoa siitä, miten viisivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen pedagogiikkaa on ohjattu toteutettavaksi ja miten ohjeita on päiväkodeissa sovellettu. Kerättävä tutkimusaineisto Tutkimusaineisto kerätään toukokuussa 2022 harkinnanvaraisen otannan perusteella 242 päiväkodista, joissa toimii kaksivuotisen esiopetuskokeilun seurannan ja arvioinnin - tutkimushankkeen kokeilu- tai verrokkiryhmiä. Otanta on tehty hankkeeseen osallistuvien kuntien ja päiväkotien joukosta siten, että otannassa on mukana kokeiluun osallistuvia 5-vuotiaita edustavasti sekä suomen- ja ruotsinkielisistä kunnista että saamen kotiseutualueen kunnista. Kuntien valinnassa on huomioitu myös alueellinen edustavuus, eri kuntatyypit, kielellinen ja sosioekonomisten alueiden edustavuus. Tutkimuksessa kerätään 242 viikon 17 viikkosuunnitelmaa sekä noin 320 lapsen tuen suunnitelmat ja 242 muun lapsen pedagogista asiakirjaa, jotka on kirjattu toimintakauden 2021–2022 aikana. Tämän osatutkimuksen aineisto tulee muodostamaan tutkimushankkeessa itsenäisen aineistonsa eikä sitä yhdistetä tutkimushankkeessa suoritettaviin lasten oppimisen edellytysten arviointitietoihin. Hankkeen rekisteritiedoista yhdistetään kuitenkin asiakirja-aineistoon päiväkodin nimen perusteella päiväkodin aluetta, kuntatyyppiä, kielellistä ja sosioekonomista rakennetta kuvaavia tunnuslukuja. Lisäksi asiakirja-aineistoon sisällytetään kuntien varhaiskasvatussuunnitelmat ja esiopetuksen

kokeiluopetussuunnitelmat. Tässä tutkimuksessa pedagogisilla asiakirjoilla tarkoitetaan kaksivuotiseen esiopetuskokeiluun osallistuville, vuonna 2016 syntyneille lapsille laadittuja henkilökohtaisia oppimisen ja tuen suunnitelmia eli varhaiskasvatussuunnitelmia, esiopetussuunnitelmia sekä tuen suunnitelmia, kuten tehostetun tuen suunnitelmia ja henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskevia suunnitelmia sekä näihin liittyviä pedagogisia arviointeja ja selvityksiä. Näiden suunnitelmien nimitykset voivat vaihdella paikkakunnittain. Käsitteellisen yhteneväisyyden vuoksi puhumme tässä osatutkimuksessa pedagogisista asiakirjoista, kun viittaamme lapsille laadittuihin henkilökohtaisiin oppimissuunnitelmiin ja niiden liitteisiin. Huomioithan, että tutkimuksessa kerätään vain varhaiskasvatuksessa laadittuja kuluneena toimintakautena kirjattuja suunnitelmia, ei esimerkiksi niihin liittyviä lääkärin- tai muiden yhteistyötahojen lausuntoja.

Tutkimusluvut ja vanhempien tiedottaminen.

Huoltajat voivat halutessaan kieltää lapsensa pedagogisten asiakirjojen luovuttamisen tutkimusaineistoksi. Huoltajille välitetään tiedote asiakirjojen keräämisestä ja kieltäytymisen mahdollisuudesta 4.5.2022 mennessä (ks. Liitteet). Päiväkodin henkilökunnan tehtävä on kirjata ylös, mikäli jonkin lapsen huoltaja kieltää asiakirjojen luovuttamisen tutkimuskäyttöön ja huolehtia, että huoltajien toivetta noudatetaan. Huoltajien riittävän tiedonsaannin turvaamiseksi pyydämme Teitä välittämään viipymättä ohessa olevan tiedotteen ja tietosuojailmoituksen kaksivuotisen esiopetuskokeilun kokeilu- ja verrokkiryhmien lasten huoltajille viipymättä. Ohjeet asiakirjojen keruuseen päiväkodissanne Aineisto kerätään päiväkotinne yhdestä kaksivuotisen esiopetuskokeilun kokeilu- tai verrokkiryhmästä. Tutkimukseen toimitettavat asiakirjat valitaan seuraavasti:

- Aseta päiväkodin kokeilu- tai verrokkiryhmiin kuuluvien, 2016 syntyneiden lasten nimet ryhmittäin aakkosjärjestykseen. Huomioithan, että mikäli ryhmissä on muita kuin 2016 syntyneitä kokeilu- tai verrokkilapsia, ei heitä huomioida tällä listalla.
- Etsi liitteenä olevalta tunnuslukulistalta oman päiväkotisi nimi ja samalla rivillä oleva lukulista.

- Valitse muodostamaltasi 2016 syntyneiden lasten listalta lukulistan ensimmäisen luvun osoittama lapsi edellyttäen, että lapsen huoltajat eivät ole kieltäneet lapsen pedagogisten asiakirjojen luovuttamista ja lapselle ei ole tehty tuen suunnitelmaa. Mikäli huoltajat ovat kieltäneet lapsen pedagogisten asiakirjojen luovuttamisen tai lapselle on laadittu tuen suunnitelma, valitaan lukulistan seuraavan luvun osoittama lapsi. Näin edetään, kunnes ehdot täyttävä lapsi löytyy. Mikäli ehdot täyttävää lasta ei löydy lukulistan lukujen avulla, edetään lapsilistaa lukulistan viimeiseksi osoittamasta lapsesta eteenpäin, kunnes sopiva lapsi löytyy tai kaikki listan lapset on käyty läpi.

- Edellä mainitut ehdot täyttävän lapsen pedagoginen asiakirja (varhaiskasvatussuunnitelma, esiopetuksen oppimissuunnitelma tai vastaava) valitaan tutkimusaineistoksi ja siihen kirjatut tunnistetiedot poistetaan alla olevien ohjeiden mukaisesti.

- Lisäksi tutkimusaineistoon sisällytetään edellä mainitun lapsen lapsiryhmästä kaikkien niiden vuonna 2016 vuonna syntyneiden lasten pedagogiset asiakirjat, joille on laadittu tuen suunnitelma edellyttäen, että huoltajat eivät ole kieltäneet asiakirjojen luovuttamista tutkimusta varten. Myös näistä asiakirjoista poistetaan tunnistetiedot alla olevien ohjeiden mukaisesti.

- Lisäksi tutkimusaineistoon sisällytetään ryhmän viikon 17 viikkosuunnitelma. Viikkosuunnitelmasta poistetaan tunnistetiedot alla olevien ohjeiden mukaisesti.

Tunnistetietojen poistaminen

1. Lasten pedagogisista asiakirjoista poistettavat tiedot

- lapsen nimi-, osoite- ja yhteystiedot sekä syntymäaika
- huoltajan nimi-, osoite- ja yhteystiedot
- Ryhmän nimi, ryhmän aikuisten nimet sekä muut nimetyt henkilöt ja paikat (esimerkiksi terapiakontaktit) Huom! Liitä tuen suunnitelmiin lisäksi tieto, milloin tuen tarve on ensimmäisen kerran todettu ja ensimmäinen tuen suunnitelma laadittu.

2. Viikkosuunnitelmasta poistettavat tiedot

- lasten ja heidän perheenjäsentensä nimet
- työntekijöiden sukunimet
- ryhmän nimi

Poistamisen voi tehdä esimerkiksi peittämällä kyseiset kohdat dokumentista. Tarkistat-
tehan koko asiakirjan tarkasti näiden kirjausten osalta! Kiitos.

Aineiston lähettäminen tutkijoille:

Ryhmän viikkosuunnitelma ja lasten pedagogiset asiakirjat toimitetaan tutkijoille pdf-
tiedostoina salatun sähköpostin välityksellä osoitteeseen (esiopetuskokeilu-pedagogi-
setasiakirjat@jyu.fi) 20.5.2022 mennessä. Ennen lähettämistä tarkista, että sinulla on
käytössäsi salattu sähköposti. Viesti otsikoidaan “Pyydetty liitteet”. Ilmoita päiväkodin
nimi ja kunta sähköpostiviestin viestikentässä. Tekstikenttään kirjataan myös, mikäli jo-
tain pyydettyjä asiakirjoja ei pystytä toimittamaan. Mikäli päiväkodilla ei ole käytössä
salattua sähköpostia, ota yhteyttä tutkimusryhmään (esiopetuskokeilupedagogisetasia-
kirjat@jyu.fi). Asiakirja-aineiston lähetys on mahdollista myös CollabRoom-alustalla.

Tietosuojatoimenpiteet

On tärkeää, että pedagogiset asiakirjat toimitetaan tutkijoille siten, että niissä ei näy
muita tunnistetietoja kuin päiväkodin ja kunnan nimet. Analyysiä varten asiakirjat nu-
meroidaan ja niihin merkitään päiväkodille annettu tunnistekoodi päiväkodin nimen si-
jaan. Päiväkotien nimet ja niille annetut koodit yhdistävä tiedosto säilytetään
salanasuojatusti Jyväskylän yliopiston työasemalla. Päiväkodin tunnisteen perusteella
asiakirja-aineistoon voidaan yhdistää tunnuslukuja, joiden avulla saadaan tietoa esi-
merkiksi päiväkodin alueesta, kuntatypistä, kielellisestä ja sosioekonomisesta ra-
kenteesta. Lisäksi kuntatiedon avulla voidaan asiakirjoja tarkastella suhteessa var-
haiskasvatuksen viranhaltijoiden toimittamaan kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan
tai kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelmaan. Tutkimuksessa kerättyjä
asiakirja-aineistoa käsitellään ja säilytetään tietosuojalainsäädännön edellyttämällä ta-
valla Jyväskylän yliopiston tietojärjestelmässä, tutkimushankkeen suojatulla työase-
malla. Tutkimusaineistoa analysoivat tutkimushankkeen tutkijat sekä opinnäytetyötä
tekevät yliopiston opiskelijat (kandidaatin tutkielman, pro gradu -tutkielman tai
väitöskirjan tekijät). Tutkimusaineiston analyysi toteutetaan laadullisin ja osin

määrällisin menetelmin. Tutkimuksen päätuloksia julkaistaan hankkeen raporteissa, kotimaisissa ja kansainvälisissä tieteellisissä konferensseissa ja tieteellisissä lehdissä sekä hankkeen sivuilla julkaistavissa selvityksissä ja blogeissa sekä opinnäytetöissä. Tutkimusaineisto hävitetään tietoturvallisin menetelmin vuoden 2030 loppuun mennessä. Mikäli havaitsette, että olette toimittaneet asiakirja-aineistoa, jonka luovuttamisen huoltajat ovat kieltäneet, ottakaa toukokuun 2022 aikana yhteys tutkimusryhmään puhelimitse tai sähköpostilla. Tämän jälkeen tutkimusryhmä poistaa päiväkodin toimittaman tätä lasta koskevan asiakirja-aineiston tutkimusaineistosta, jonka jälkeen päiväkotivoi toimittaa uuden lapsen aineiston tutkijoille. Toimitattehan aineiston tutkijoille 20.5.2022 mennessä. Vastaamme mielellämme kysymyksiinne ja annamme lisätietoja tutkimuksesta.

Yhteistyöstä kiitän,

Maarit Alasuutari, Varhaiskasvatustieteen professori Kasvatustieteiden laitos, PL 35,
40014 Jyväskylän yliopisto p. 040 8053513, sähköposti:

Marja-Kristiina Lerkkanen Kasvatustieteen professori Opettajankoulutuslaitos, PL 35,
40014 Jyväskylän yliopisto p. 0408053347, sähköposti:

Liite 2

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

OPETTAJANKOULUTUSLAITOS KASVATUSTIETEIDEN LAITOS.

19.4.2022

Kuvaus henkilötietojen käsittelystä tieteellisessä tutkimuksessa (tietosuojailmoitus EU (679/2016) 13, 14, 30 artikla)

Tässä tietosuojailmoituksessa kuvataan Kaksivuotisen esiopetuskokeilun seurannan ja arvioinnin - tutkimushankkeen (<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkin-not/kaksivuotisen-esiopetuksen-kokeilu-0>) pedagogisten asiakirjojen osatutkimuksen yhteydessä kerättävän aineiston keruu ja käsittely. Koko tutkimushanketta rahoittaa Opetus- ja kulttuuriministeriö ja koordinoi VATT ja Aalto-yliopisto. Pedagogisten asiakirjojen osatutkimuksen toteuttaa Jyväskylän yliopisto yhteistyössä tutkimushankkeen koordinaation kanssa.

Pedagogisten asiakirjojen osatutkimuksessa kerätään harkinnanvaraisen otannan perusteella 242 päiväkodista kaksivuotiseen esiopetuskokeiluun osallistuvien päiväkotien kokeilu- ja verrokkiryhmiltä yhden viikon (viikko 17) viikkosuunnitelma sekä 2016 syntyneiden lasten toimintakauden 2021–2022 aikana kirjattuja pedagogisia asiakirjoja. Käytämme tässä yhteydessä nimitystä pedagoginen asiakirja, kun viittaamme lapsille laadittuihin henkilökohtaisiin oppimissuunnitelmiin ja niiden liitteisiin kuten varhaiskasvatussuunnitelmia, esiopetuksen oppimissuunnitelmia, tehostetun ja erityisen tuen suunnitelmia sekä niihin liittyviä pedagogisia arvioita sekä pedagogisia selvityksiä. Näiden suunnitelmien nimitykset voivat vaihdella paikkakunnittain. Tutkimuksessa kerätään vain

varhaiskasvatuksessa laadittuja tuen suunnitelmia, ei esimerkiksi niiden taustalla olevia lääkärin- tai muiden yhteistyötahojen lausuntoja.

Asiakirja-aineiston avulla tarkastellaan ryhmien toimintaa ja toiminnan suunnitelmia sekä millaisia tuen järjestelyjä kokeiluun osallistuvissa päiväkodeissa on ollut ja miten tuen järjestelyt ovat toteutuneet. Lisäksi tarkastellaan, millaisia vaikutuksia kokeilun opetussuunnitelmilla on ollut pedagogiseen toimintaan, henkilökunnan toimintaan ja käytäntöihin sekä oppimisympäristöön. Osatutkimuksessa selvitetään, onko kokeilu- ja verrokkiryhmien välillä eroja.

Tämä tietosuojailmoitus on lähetetty niille päiväkodin johtajille, joiden päiväkotia on harkinnanvaraisen otannan perusteella valikoitunut pedagogisten asiakirjojen keräyspaikaksi. Päiväkotien johtajia on pyydetty välittämään tämä tietosuojailmoitus niille henkilöstön jäsenille, jotka toimivat kaksivuotisen esiopetuskokeilun kokeilu- tai verrokkiryhmässä sekä kyseisten ryhmien vuonna 2016 syntyneiden lasten huoltajille huolimatta siitä, että kaikkien lasten pedagogisia asiakirjoja ei kerätä tutkimusaineistoksi.

Pedagogiset asiakirjat -osatutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot

Osatutkimuksen tavoitteena on kerätä kaksivuotiseen esiopetuskokeiluun osallistuvien ryhmien yhden viikon (viikko 17) viikkosuunnitelma sekä lasten pedagogisia asiakirjoja. Asiakirjojen avulla tarkastellaan viisivuotiaille lapsille tarjotun varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen sisältöjä ja toimintatapoja sekä oppimisen ja kehityksen tuen järjestämistä, tuen toteuttamisen suunnitelmia ja toteutumista. Lasten pedagogisten asiakirjojen kirjauksia tarkastelemalla selvitetään, millaisia tuen järjestelyjä kaksivuotiseen esiopetuskokeilun osallistuvissa kokeilu- ja verrokkiryhmissä on ollut ja miten tuen järjestelyt ovat toteutuneet. Lisäksi tarkastellaan, millaisia vaikutuksia kokeilun opetussuunnitelmilla on ollut ryhmien pedagogiseen toimintaan, henkilökunnan toimintaan ja käytäntöihin sekä oppimisympäristöön.

Päiväkoteja pyydetään lähettämään Jyväskylän yliopiston tutkijoille yhden viikon (viikko 17) viikkosuunnitelma sekä kaikki kyseisen ryhmän toimintakauden 2021–2022 aikana kirjatut vuonna 2016 syntyneiden tukea tarvitsevien lasten pedagogiset asiakirjat (arviolta yhteensä 320 suunnitelmaa) ja satunnaisesti valitun yhden muun vuonna 2016 syntyneen lapsen pedagogiset asiakirjat (arviolta yhteensä 242 suunnitelmaa). Pedagogisilla asiakirjoilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa lapsille laadittuja henkilökohtaisia oppimisen ja tuen suunnitelmia, kuten varhaiskasvatussuunnitelmia, esiopetuksen oppimissuunnitelmia, tehostetun ja erityisen tuen suunnitelmia sekä niihin liittyviä pedagogisia arvioita sekä pedagogisia selvityksiä. Näiden suunnitelmien nimitykset voivat vaihdella paikkakunnittain. Tutkimuksessa kerätään vain varhaiskasvatuksessa laadittuja tuen suunnitelmia, ei esimerkiksi lääkärin- tai muiden yhteistyötahojen lausuntoja.

Tutkimuksessa ei kerätä lasten, huoltajien tai päiväkotiryhmien suoria tunnistetietoja. Päiväkotien henkilökunnalle annetaan ennen aineiston keräämistä ohjeistus kerättävien pedagogisten asiakirjojen pseudonymisoinnista. Tämä tarkoittaa sitä, että päiväkotien henkilökunta poistaa ryhmän viikkosuunnitelmasta lasten ja lasten perheenjäsenten nimet, henkilökunnan jäsenten sukunimet sekä ryhmän nimen. Lasten pedagogisista asiakirjoista poistetaan suorat tunnistetiedot, kuten lapsen ja huoltajan nimi-, osoite- ja yhteystiedot, lapsen syntymäaika, ryhmän nimi ja yhteystiedot, ryhmän henkilökunnan tiedot sekä muut nimetyt henkilöt ja paikat (esimerkiksi terapiakontaktit). Pedagogisista asiakirjoista ei kuitenkaan poisteta muita kirjauksia, joten asiakirjat saattavat sisältää joitakin muita henkilötietoihin luettavia kirjauksia, kuten terveystietoja, uskonnolliseen tai filosofiseen vakaumukseen tai etniseen alkuperään liittyviä tietoja. Pedagogisten asiakirjojen yhteydessä toimitetaan päiväkodin ja kunnan nimi. Koska aineisto saattaa sisältää erityisiin henkilötietoihin luettavia tietoja, toimitetaan pedagogiset asiakirjat tutkimusryhmälle tietoturvasalattuna sähköpostin tai tietoturvasalattuna tallennustilan (CollabRoom) kautta siten, että aineiston toimittamisen tietoturva on varmistettu.

Ennen aineiston tallentamista Jyväskylän yliopiston tietokantaan tutkijat tarkistavat, että luovutettavat asiakirjat on pseudonymisoitu asianmukaisesti. Mikäli asiakirja-aineisto on puutteellisesti pseudonymisoitu, tutkijat pseudonymisoivat aineiston ennen sen tallentamista tietokantaan ja hävittää puutteellisesti pseudonymisoidun aineiston tietoturvallisesti. Päiväkodeille muodostetaan oma satunnainen tunnistenumero, jonka jälkeen päiväkodin nimi poistetaan lapsen pedagogisten asiakirjojen yhteydestä. Päiväkotien nimet ja niille annetut koodit yhdistävä tiedosto säilytetään salasanasuojatusti Jyväskylän yliopiston työasemalla.

Tämä tietosuojailmoitus on julkaistu tutkimuksen verkkosivuilla ja lisäksi se toimitetaan otannan perusteella valikoituneiden päiväkotien kokeilu- ja verrokkiryhmien henkilökunnalle sekä näiden päiväkotiryhmien lasten huoltajille päiväkodin johtajan välityksellä.

Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste tutkimuksessa

Henkilötietojen käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten ja se on oikeasuhtaista sillä tavoiteltuun yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen nähden (tietosuojain 4 §:n 3 kohta). Lasten pedagogisissa asiakirjoissa saatetaan käsitellä lapsen etnistä alkuperää, uskonnollista tai filosofista vakaumusta tai terveyttä koskevia tietoja, jotka ovat lainsäädännön mukaan erityisryhmiin kuuluvia henkilötietoja. Näiden erityisten henkilötietojen käsittelykiellosta poiketaan yleisen edun mukaisen tieteellisen tutkimustarkoituksen perusteella (tietosuojalaki 6§).

Henkilötietojen siirto EU/ETA ulkopuolelle

Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA-alueen ulkopuolelle.

Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuuhenkilö. Lapsen henkilötietoja käytetään ja luovutetaan vain tieteellistä tutkimusta sekä muutoinkin toimitaan niin, että lasta koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille.

Tunnistettavuuden poistaminen

Pedagogisista asiakirjoista poistetaan lapsen suorat tunnistetiedot suojatoimena aineiston perustamisvaiheessa. Päiväkodin henkilökunta poistaa tiedot tutkimusryhmän toimittamien ohjeiden mukaisesti ennen kuin aineisto toimitetaan tutkimusryhmälle. Ainoat asiakirjoihin liitettävät tunnistetiedot ovat kunnan ja päiväkodin nimi. Asiakirjojen saapuessa tutkimusryhmälle, tutkijat varmistavat, että päiväkotien toimittama aineisto on käsitelty ohjeiden mukaisesti eikä se sisällä lapsen suoria tunnistetietoja. Mikäli asiakirja-aineisto on puutteellisesti pseudonymisoitu, tutkijat pseudonymisoivat aineiston ennen sen tallentamista tietokantaan ja hävittävät puutteellisesti pseudonymisoidun aineiston tietoturvallisesti. Saapuvat asiakirjat merkitään päiväkodille muodostetulla tunnistekoodilla. Päiväkotien sijaintikuntaa, nimeä sekä niille annettuja koodeja yhdistävä tiedosto säilytetään salanasuojatusti Jyväskylän yliopiston S-työasemalla.

Tutkimuksessa kerättyä pseudonymisoitua asiakirja-aineistoa käsitellään ja säilytetään tietosuojalainsäädännön edellyttämällä tavalla Jyväskylän yliopiston tietojärjestelmässä tutkimushankkeen suojatulla työasemalla ja on vain tutkijoiden käytettävissä. Tutkimusaineistossa ei ole suoran tunnistamisen mahdollistavia tietoja.

Pseudonymisoidun asiakirja-aineiston analyysiin osallistuvat hankkeen tutkijat Jyväskylän yliopistossa. Tulosten raportoinnissa tehdään yhteistyötä myös muiden Kaksivuotisen esiopetuskokeilun seurannan ja arvioinnin tutkimushankkeen tutkijoiden kanssa (esim. hankkeessa toimivat Aalto yliopiston, Turun yliopiston, Helsingin yliopiston tutkijat). Jyväskylän yliopiston opiskelijat voivat käyttää pedagogisten asiakirjojen muodostamaa aineistoa tai siitä muodostettuja osa-aineistoja opinnäytetöissään (kandidaatin ja maisterin tutkielmat, väitöskirjat). Opinnäytetöissä tutkimusaineistoa käsitellään tietosuojailmoituksen henkilötietojen käsittelytarkoituksen mukaisesti. Opinnäytetyön tekijät, hankkeen tutkimusavustajat ja myöhemmin hankkeeseen mukaan tulevat tutkijat allekirjoittavat aineiston käyttöön ja salassapitoon liittyvän kirjallisen sitoumuksen. Aineistoa analysoidaan hankkeen tutkimussuunnitelmaan perustuen niin, etteivät yksittäisen henkilön vastaukset ilmene tuloksista. Tulosten raportoinnissa voidaan esittää aineisto-otteita ainoastaan siten, ettei päiväkotia tai yksilöitä voi niistä tunnistaa.

Tutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot suojataan

Päiväkodit toimittavat pedagogiset asiakirjat hankkeen työryhmälle siten, ettei suoria tunnistetietoja, kuten lapsen, huoltajan, ryhmän tai ryhmän henkilökunnan nimi-, osoite- tai yhteystietoja, lapsen syntymäaika tai muiden yhteistyötahojen nimi tai yhteystietoja ole asiakirjoissa. Hankkeen työntekijät tarkistavat vastaanotetut aineistot ja tarvittaessa poistavat suorat tunnisteet asiakirjoista. Suoria tunnisteita sisältäviä aineistoja ei säilytetä, vaan tutkimusryhmä pseudonymisoi tiedoston ja hävittää alkuperäisen, suoria tunnisteita sisältävän asiakirjan tietoturvallisesti. Pseudonymisoidut aineistot sekä päiväkodin nimiä ja tunnistekodeja yhdistävä tiedosto säilytetään yliopiston salanasuojatussa sähköisessä tietokannassa vuoden 2030 loppuun saakka. Tutkimusaineisto suojataan käyttäjätunnusten avulla ja salasanoilla.

Tälle kaksivuotisen esiopetuksen arvioinnin osatutkimukselle on haettu Jyväskylän yliopiston tutkimuseettisen toimikunnan ennakoarvio. Toimikunta käsitteli asian kokouksessaan 21.2.2022 ja totesi, että tutkimus ei toimitettujen asiakirjojen perusteella sisällä eettisiä riskejä. Lisäksi toimikunta lausui, että tutkimusta ei tarvitse Tutkimuseettisen

neuvottelukunnan (TENK 2019) ohjeiden mukaan ennakoarvioida, koska eettisen toimikunnan arviointia ei edellytetä julkisten ja julkistettujen tietojen, rekisteri- ja asiakirja-aineistojen ja arkistoaineistojen tutkimukseen.

Tietosuojavastaavaa on kuultu tietosuojan vaikutustenarvioinnista, vaikutustenarviointi ei ollut tarpeellinen. Tutkijat ovat suorittaneet tietosuoja- ja tietoturvakoulutukset.

Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

Osatutkimuksen tutkimusaineisto sekä päiväkotien nimiä, kuntatietoa ja tunnisteita yhdistävä asiakirja hävitetään tietoturvallisesti vuoden 2030 loppuun mennessä.

Rekisterinpitäjä(t) ja tutkimuksen tekijät

Jyväskylän yliopisto, Seminaarinkatu 15, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto. Vaihe (014) 260 1211, Y-tunnus

0245894-7. Jyväskylän yliopiston tietosuojavastaava: [tietosuoja\(at\)jyu.fi](mailto:tietosuoja(at)jyu.fi), puh. 040 805 3297.

Tutkimuksen vastuulliset johtajat:

Maarit Alasuutari, Varhaiskasvatustieteen professori

Kasvatustieteiden laitos, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto

p. 040 8053513, sähköposti:

Marja-Kristiina Lerkkanen Kasvatustieteen professori

Opettajankoulutuslaitos, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto

p. 0408053347, sähköposti:

Henkilötietojen käsittelijät

Osatutkimuksessa henkilötietoja käsittelevät ovat sopimussuhteessa Jyväskylän yliopistoon (Opettajankoulutuslaitos, Kasvatustieteiden laitos) . Lisätietoja henkilöistä saa tutkimuksen johtajalta. Tutkijoiden ja opiskelijoiden lisäksi aineiston kääntämisessä käytetään tarvittaessa kääntäjän palveluita. Tutkimushankkeessa käännetään tarvittaessa saamenkieliset asiakirjat suomenkielisiksi. Mikäli käännöspalvelua käytetään, tehdään kääntäjän kanssa tietojenkäsittelysopimus. Käännettävät asiakirjat ovat pseudonymisoituja. Käännöstyössä käytetään Saamelaiskäräjien saamen kielen toimiston kielenkääntäjiä tai heidän suosittelemaansa freelancer kielenkääntäjää.

Rekisteröidyn oikeudet

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Tutkimuksessa henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon. Tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena ei ole henkilökohtaisten ominaisuuksiesi arviointi, ts. profilointi vaan henkilötietojasi ja ominaisuuksia arvioidaan laajemman tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta.

Rekisteröidyn oikeuksien toteuttaminen

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista, voit olla yhteydessä yliopiston tietosuojavastaavaan. Kaikki oikeuksien toteuttamista koskevat pyynnöt toimitetaan Jyväskylän yliopiston kirjaamoon. Kirjaamo ja arkisto, PL 35 (C), 40014 Jyväskylän yliopisto, puh. 040 805 3472, e-mail: kirjaamo(at)jyu.fi. Käyntiosoite: Seminaarinkatu 15 C-rakennus (Yliopiston päärakennus, 1. krs), huone C 140.

Tietoturvaloukkauksesta tai sen epäilystä ilmoittaminen Jyväskylän yliopistolle

<https://www.jyu.fi/fi/yliopisto/tietosuojailmoitus/ilmoita-tietoturvaloukkauksesta>

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

Tietosuojavaltuutetun toimiston ajantasaiset yhteystiedot: <https://tietosuoja.fi/etusivu>

Liite 3

Tutkimustiedote huoltajille

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

OPETTAJANKOULUTUSLAITOS

KASVATUSTIETEIDENLAITOS

19.4.2022

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Tutkimuksen nimi: Kaksivuotisen esiopetuskokeilun seurannan ja arvioinnin tutkimushanke, Pedagogisten asiakirjojen osatutkimus

Rekisterinpitäjä: Jyväskylän yliopisto

Hyvät huoltajat

Lapsenne päiväkotiryhmä osallistuu kaksivuotisen esiopetuksen kokeilututkimukseen joko kokeilu- tai verrokkiryhmässä. Osana tätä hanketta keräämme toukokuussa 2022 lapsille toimintakauden 2021–2022 aikana kirjattuja pedagogisia asiakirjoja eli varhaiskasvatussuunnitelmia ja esiopetuksen opetussuunnitelmia. Lisäksi keräämme mahdollisesti lapselle tehtyjä tehostetun tuen suunnitelmia, henkilökohtaisen opetuksen järjestämisestä koskevia suunnitelmia ja näihin liittyviä pedagogisia arviointeja ja selvityksiä niiden lasten osalta, joilla on tunnistettu tuen tarpeita. Tutkimuksessa kerätään vain päiväkodin varhaiskasvatuksessa kuluneen toimintakauden aikana laadittuja tuen suunnitelmia, ei esimerkiksi lääkärin- tai muiden yhteistyötahojen lausuntoja lapsesta.

Pedagogisia asiakirjoja koskevan osatutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu on vaikuttanut viisivuotiaiden lasten varhaiskasvatukseen, erityisesti päiväkotien pedagogiseen toimintaan, oppimisympäristöihin ja toiminnallisiin käytäntöihin sekä lasten tuen järjestämiseen ja toteutumiseen.

Tämä tiedote kuvaa tutkimushanketta ja siihen osallistumista. Liitteessä (tietosuojailmoitus) on kerrottu henkilötietojen käsittelystä.

Pedagogisten asiakirjojen osatutkimuksen kuvaus

Kaksivuotisen esiopetuskokeilun kokeilu- tai verrokkiryhmään osallistuvan, vuonna 2016 syntyneen lapsesi päiväkotia on valittu harkinnanvaraisen otannan perusteella pedagogisten asiakirjojen osatutkimukseen. Harkinnanvaraisen otannan perusteella valittiin 242 päiväkotia. Jokaisesta päiväkodista valittiin satunnainen päiväkotiryhmä, josta kerätään kaikkien tukea tarvitsevien lasten sekä yhden muun lapsen pedagogiset asiakirjat. Lisäksi kerätään päiväkotiryhmän viikkosuunnitelma (viikko 17).

Päiväkoti toimittaa lasten pedagogiset asiakirjat tutkijoille pseudonymisoituina siten, että suorat tunnistetiedot on asiakirjoista poistettu päiväkodin henkilökunnan toimesta. Poistettavia tunnistetietoja ovat lapsen ja huoltajien nimi-, osoite- ja yhteystiedot, lapsen syntymäaika, ryhmän nimi ja yhteystiedot, ryhmän henkilökunnan nimet, muiden nimettyjen henkilöiden nimet ja paikannimet (esimerkiksi terapiakontaktit). Pedagogisista asiakirjoista ei poisteta muita varhaiskasvatuksen henkilökunnan ja vanhempien välillä käytyjen keskustelujen tai havaintojen pohjalta tehtyjä kirjauksia. Tutkijat varmistavat asiakirjat saatuaan, että aineisto on käsitelty ohjeiden mukaisesti. Mikäli asiakirjat ovat

puutteellisesti käsitelty, tutkija suorittaa pseudonymisoinnin ennen aineiston tallentamista tietokantaan ja hävittää puutteellisesti pseudonymisoidun aineiston tietoturvallisesti.

Päiväkodit toimittavat pseudonymisoidut asiakirjat tutkijoille suojatun sähköpostin tai tietoturvallisen välityspalvelimen välityksellä. Ainoa asiakirjojen mukana toimitettava suora tunniste on päiväkodin ja kunnan nimi, jonka tutkijat poistavat saapuneesta aineistosta ja korvaavat sen päiväkodille annetulla satunnaisella tunnistenumeroilla. Päiväkotien ja kuntien nimiä sekä tunnistenumeroita yhdistävä tieto säilytetään salasanasuojatusti Jyväskylän yliopiston sähköisessä tietokannassa.

Tutkimuksen tarkoituksena ei ole tarkastella yksittäisen lapsen tietoja vaan saada laajempi käsitys siitä, millaisia vaikutuksia kaksivuotisella esiopetuskokeilulla on ollut viisivuotiaiden varhaiskasvatuksen. Tutkimuksen raporteissa ei niissä esiinny mitään sellaista tietoa, josta voitaisiin tunnistaa yksittäinen lapsi, ryhmä tai päiväkot.

Vapaaehtoisuus

Huoltajilla on oikeus kieltää lapsensa pedagogisten asiakirjojen luovuttaminen tutkimusaineistoksi. Mikäli haluat kieltää lasta koskevien pedagogisten asiakirjojen luovuttamisen tutkimustarkoitukseen, ilmoita siitä keskiviikkoon 4.5.2022 mennessä lapsesi varhaiskasvatus- tai esiopetusryhmän henkilökunnalle. Aineiston luovuttamisen jälkeen aineistoa ei voi enää poistaa tutkimuksesta, sillä tutkijoille toimitettavissa asiakirjoissa ei ole sellaisia tunnistetietoja, joista voisi tunnistaa yksittäisen lapsen asiakirjoja. Kaikki tunnistetiedot poistetaan.

Tutkimuksen kulku

Tutkimusryhmä on yhteydessä harkinnanvaraisen otannan perusteella osatutkimukseen valittujen päiväkotien johtajiin huhtikuussa 2022 (18-24.4.2022). Päiväkotien johtajia tiedotetaan osatutkimuksesta ja siihen liittyvästä aineistonkeruusta. Samalla heille toimitetaan tietosuojailmoitus ja tutkimuskutsu välitettäväksi lasten huoltajille. Päiväkotien johtajille ja ryhmän varhaiskasvatuksen opettajalle annetaan tarkat ohjeet lasten pedagogisten asiakirjojen ja viikkosuunnitelman satunnaisesta valinnasta sekä tunnistetietojen poistamisesta asiakirjoista. Kustakin päiväkodista pyydetään yhdestä kaksivuotiseen esiopetuskokeiluun osallistuvasta ryhmästä tai kokeilun verrokkiryhmästä kaikkien tukea tarvitsevien lasten pedagogiset asiakirjat sekä yhden muun satunnaisesti valitun lapsen pedagoginen asiakirja. Ryhmien henkilökunta poistaa tunnistetiedot lasten pedagogisista asiakirjoista. Päiväkodin johtaja tai ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja toimittaa päiväkodin asiakirja-aineiston kootusti salatun sähköpostin tai tietoturvallisen palautusjärjestelmän välityksellä tutkijoille. Tutkimusryhmä varmistaa aineiston pseudonymisoinnin ja tallentaa aineiston Jyväskylän yliopiston sähköiseen salasanasuojattuun tietokantaan tutkimuskäyttöä varten.

Tutkimuksesta mahdollisesti aiheutuvat riskit, haitat ja epämukavuudet

Huoltajille tai lapsille ei koidu haittaa tutkimukseen osallistumisesta. Aineiston keruuseen liittyy vähäinen riski siitä, että päiväkodinhenkilökunta ei käsittele lähetettävää aineistoa ohjeiden mukaisesti tai ei lähetä aineistoa tietoturvallisesti salatun sähköpostin välityksellä, mikä saattaisi johtaa tutkimukseen osallistuvien lasten tietojen päätyminen väärin käsiin. Tämä riski on ennakoitu ohjeistamalla päiväkotien johtajia ja varhaiskasvatuksen opettajia tarkasti aineiston käsittelystä ennen lähettämistä sekä toimittamaan pyydyt asiakirjat Jyväskylän yliopistolle aineiston palautusta varten perustettuun sähköpostiin salatun sähköpostin välityksellä. Päiväkotien johtajia on ohjeistettu tarkistamaan, että heidän organisaationsa käytössä on salattu sähköposti. Mikäli salatun sähköpostin käyttö ei ole mahdollista, on palautus mahdollista CollabRoom:in kautta. Salattua sähköpostia on käytetty hankkeessa aiemminkin, joten sen käyttöön aineistonpalautuksessa liittyy vain vähäinen riski. Tutkimusryhmä tarkistaa vastaanottamansa aineistot ja

puutteellisesti pseudonymisoidut aineistot käsitellään tutkimusryhmän toimesta uudelleen ennen aineiston tallentamista hankkeen tietokantaan.

Tutkijat ovat puhelimitse ja sähköpostitse huoltajien tavoitettavissa ja neuvovat tarvittaessa myös päiväkodin henkilökuntaa aineiston keruuseen liittyvissä kysymyksissä.

Tutkimuksen kustannukset ja rahoitus

Tutkimusta rahoittaa Opetus- ja kulttuuriministeriö. Tutkimukseen osallistumisesta ei makseta palkkiota. Tutkimukseen osallistumisesta ei aiheudu sinulle kustannuksia.

Tutkimustuloksista tiedottaminen ja tutkimustulokset

Tutkimuksen tuloksia julkaistaan hankkeen raporteissa, kotimaisissa ja kansainvälisissä tieteellisissä konferensseissa ja lehdissä sekä hankkeen sivuilla julkaistavissa selvityksissä ja blogeissa. Tuloksia voidaan julkaista myös opinnäytetöissä (yliopiston kandidaatin ja pro gradu –tutkielmat sekä väitöskirjat).

Lisätietoja Pedagogisten asiakirjojen osatutkimuksesta

Maarit Alasuutari,

Varhaiskasvatustieteen professori

Kasvatustieteiden laitos, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto

p. 040 8053513, sähköposti:

Marja-Kristiina Lerkkanen

Kasvatustieteen professori

Opettajankoulutuslaitos, PL 35, 40014 Jyväskylän yliopisto p.0408053347, sähköposti: